

Poslanica o samopreispitivanju duše

Sejjid Ibn Tavus

UDK 28-183.5

28-188.3

Slovo o autoru *Poslanice*

‘**A**li ibn Musa ibn Dža‘fer ibn Muhammed – s nadimkom Tāvūs (Paun), kojeg je dobio zbog svoje ljepote ali i zbog neproporcionalnosti nogu u odnosu na cijelo tijelo kao kod pauna – direktni je potomak hazreti Hasana i hazreti Sedžada. Sejjid ibn Tāvūs rodio se u Hillu 589. godine po Hidžri i u njemu je odrastao. Preselio se u Bagdad 625. godine po H. i u njemu ostao petnaest godina. U tom vremenu bio je posvećen naučnom radu i odgoju učenika. Halifa tog vremena Mustensir Abbasi pozvao ga je sebi i zatražio od njega da preuzme položaj davanja fetvi, što je on iz svoje poniznosti odbio. Također, pozvao ga je da uđe u vlast, ali je on i to odbio i vratio se u Hill. Potom odlazi u Mešhed te Kerbelu i Nedžef, a u svakom od tih gradova ostaje po tri godine. Godine 652. po Hidžri vraća se u Bagdad i u njemu ostaje sve do okupacije Mongola. Tu je preživio strahote okupacije. Na kraju života vraća se u svoj rodni grad Hill, gdje je preselio na bolji svijet 5. zil-hadže 664. godine po Hidžri.

Odgojio je veliki broj učenika među kojima se posebno ističu Sedīduddīn Hilli (otac Allame Hillija), Allame Hilli, Hasan ibn Dāvude Hilli, Abdulkerim ibn Ahmed ibn Tāvūs i Ali ibn Isa Ardebili.

Napisao je pedeset djela. Najviše je pisao djela iz područja duhovnosti, a posebno dova i zijareta, po čemu je i ostao poznat. Neke od knjiga koje još uvijek plijene pažnju zaljubljenika duhovnog puta su *Felāhul-sāil* i *Iqbālu-‘emāl*. U posljednje vrijeme objavljeno je dvadeset njegovih djela, a ostala djela su mu u rukopisu. Osobnost njegovih knjiga jeste da Sejjid Ibn Tāvūs posebnu pažnju posvećuje dovama, zijaretima, samokontroli i preispitivanju. Upravo stoga ga je šejh naših šejhova Mirza Dževad Maliki Tabrizi¹ na više mjesta u svojim dragocjenim djelima nazivao “uzorom naučnika i pregalaca” i “uzorom samokontrole”.

Najbolji opis iz njegove biografije jeste da je bio pobožni učenjak i skromni fakih. On je ujedno i najpoznatiji od uglednika porodice Ālu Tāvūs iz mnoštva onih koji su se među njima istakli kao učenjaci i fakih. Svi koji su došli nakon njega saglasni su u isticanju njegovih vrlina i dostojanstva.

El-Hurr El-Āmili o njegovoj ličnosti rekao je: “Njegovo stanje u nauci, vrlini, asketizmu, ibadetu, povjerenju, fikhu, pobožnosti poznatije je od onoga što se spominje, a bio je, također, pjesnik, književnik, autor, stilista, koji je ostavio za sobom mnogobrojna djela.”²

¹ Više o ovom velikom arifu, filozofu i fakihu Mirza Dževad Malik Tabriziju u uvodu prijevoda njegove “Poslanice o susretu s Bogom” u izdanju Fondacije “Baština duhovnosti”, Mostar 2013.

² *Emelul-āmil*, 2:205.

Muhaddiss En-Nūri u svom djelu *El-Mustedrik* kao zaključak o njemu je rekao: "Cijenjeni, prosvijetljeni, najkompletniji, najpobožniji, najskromniji, impresivnog dostojanstva... Nisu se usaglasili učenjaci, bez obzira na razliku njihovih metoda i puteva, u pogledu bilo koga kao u slučaju Sejjid Ibn Tavusa."³

Vrijednosti *Poslanice o preispitivanju duše*

Sejjid Ibn Tāvūs smatra se prvim od imamija koji je pisao o preispitivanju duše. Kvalitet i vrijednost ove *Poslanice* potvrđen je riječima uvaženog Allame Tabatabajija u recenziji *Poslanice* koja je u ovom izdanju štampana zajedno sa još dvije poslanice: *Preispitivanje duše* Šejha Kaf'amija i *Otklanjanje sumnje o propisima ogovaranja* Šehida Sānija. Potvrđujući naučnu vrijednost *Poslanice* u svojoj recenziji Allame Tabatabajija kaže:

"Knjiga je za pohvalu i njena važnost je velika, što zbog velikih sposobnosti njenoga autora, veličine njegovoga bića i njegove genijalne stručnosti, a što zbog samog značaja njene teme i obilja njenoga istraživanja i zadubljanja u ono što sadržava od istraživanja. Knjizi je svojstvena ogromna jasnoća, obilje isijavajućih dokaza i preciznost novih pitanja koje nisu otkrili prijašnji umovi." Da bi u nastavku za sve tri poslanice rekao: "Jezik nauke je neumoran u hvali njihovih autora... Duhovno obdareni ne sumnjaju u značaj njihovih tema i obilje njihovih istraživanja. A kako da sumnjaju?!... A što se tiče poslanice *Preispitivanje duše*, to je od najvažnijih stvari koje su obavezne za čovjeka da o njima vodi brigu i učini ga sredstvom za upotpunjenje svoje duše i ostvarenje vječne sreće pored koje nema nade za čovjeka niti uzvišenja nakon nje..."⁴

Do sada su o ovoj temi pisali:

1. *Preispitivanje duše*, Ibn Ebi Ed-Dunjā (umro 281. g. po H.),
2. *Sveti duh u preispitivanju duše*, Muhjiddin ibn 'Arebi (umro 638. g. po H.),
3. *Preispitivanje duše*, Sejjid Ibn Tāvūs (umro 664. g. po H.),
4. *Preispitivanje duše koja sebe kori i upozoravanje duha koji ne mari*, Šejh Kaf'ami (umro 905. g. po H.),
5. *Preispitivanje duše u biografijama i vladanju i moralu*, Sejjid 'Ali Mar'aši (umro 1080. g. po H.),
6. *Preispitivanje duše u ispravljanju djelovanja danas i izvinjenja za jučer*, hadži Mirza 'Ali Šahrestāni Hāiri (umro 1344. g. po H.),
7. *Preispitivanje duše*, šejh Ibrahim ibn Muhsin Kašāni (umro 1345. g. po H.).

O statusu preispitivanja spoznaje kod ljudi

Božija Objava iskristalizirana u Kur'anu i praksi Poslanikovoju podučava pravilima mudrosti i osnovama spoznaje. Ono na šta je neophodno skrenuti pažnju jeste da je osnova činjenja grijeha i raširenost nemara zanemarivanje preispitivanja, zaboravljanje samokontrola, kašnjenje u pokajanju i ostavljanje istigfara te neustrajnost u ispravnom djelovanju.

³ *Hatimetul-mustedrik*, 3:467.

⁴ *Muhāsibetun-nefs*, Teheransko izdanje, str. 3-5.

Osnova svemu tome je veo ljubavi prema Ovom svijetu i ovladavanje strasti srcem. Pa ko zanemari svoju dušu, produži mu se njegovo žaljenje, upropasti se njegovo stanje i njegova nagrada, hrli ka propasti svojoj i rasrdi svoga Gospodara.

Čovjek kreće stazama preispitivanja duše, kako ističu mnogi ljudi spoznaje, nakon namjere da se pokaje i nakon što ispoštuje njene uvjete. Namjera ima tri uvjeta:

Prvi uvjet je da praviš usporedbu između Allahovih blagodati i svojih grijeha, pa da znaš da je pravo zahvaljivati blagodatima, jer si već uznevjerovao i zgriješio. Preispitaj svoju dušu tako da spoznaš koje od tvoga dvoga je veće: dobra ili loša djela?

Zatim, navedeno je lakše činiti onome ko se ukrasi trima stvarima. Prva stvar, svjetlost mudrosti, tj. vaga šerijata, jer nije ispravno razlikovanje između istine i neistine onome ko zapostavi šerijat. Druga stvar, odlučnost i loše mišljenje o duši, jer s blagonaklonim mišljenjem o duši nije moguće vidjeti njene slabosti. Treća stvar, razlikovanje blagodati od smutnje, a to se postiže gledanjem u ono čime te je Allah darovao od dobra, kao što su zdravlje, imanje, pokornost, znanje, vlast i tome slično, što se ne smatra savršenim na Ovom svijetu i budućem, pa ako nađeš da te to približava Allahu, tj. ne odvraća te od Njega ka nečemu drugom, onda je to blagodat, a ako nađeš da te to udaljava od Allaha, dž.š., onda je to ogorčenje.⁵

Drugi uvjet jeste razlučiti ono što je tvoja obaveza u pokornosti Bogu i ono što je korist ili nagrada u tome, pa spoznati da ti je grijeh dokaz protiv tebe, a da ti je pokornost blagodat od Allaha.⁶

Treći uvjet jeste znati da je svaka pokornost kojom si se zadovoljio protiv tebe i da će se svako zlodjelo kojim si se izrugivao svome bratu vratiti tebi. A dokaz tome jeste da rob, kada bude zadovoljan svojom dušom kod ispunjenja onoga što je na njoj, zamišlja da je ispunio Allahovo pravo. On bude zadovoljan svojom dušom jer je ispunila ono što je bilo na njoj od Njegovoga prava i pokornosti. A koja je to pokornost koja bi bila dostojna uzvišenosti Gospodara da bi čovjek bio zadovoljan njome?! I kako da upotpuni Njegovo pravo?! I kako je ispunio Njegovo pravo, a željena pokornost je Njegovo pravo kod roba? Što se tiče tvoga izrugivanja svome bratu i vraćanja grijeha na tebe, pa to je zbog toga što si mu se izrugivao zbog grijeha i time si uzvisio svoju dušu i vidio je besprijekornom u odnosu na njegovu i zapanjio se njenim grijehom i ponizio svoga brata i umislio da si bolji od njega, s mogućnošću da Allah, dž.š., njemu oprost, a tebe zbog njega kazni.⁷

Treba reći da, kao što se trgovac oslanja na svoga partnera i predaje mu svoj imetak da trguje njime pod uvjetom, kao prvo, da ostvari profit, kao drugo, da se brine o njemu, kao treće, da s njim svodi računi te ga posavjetuje ili kazni ako bude potrebe, tako postupa i pametan trgovac na putu Ahireta, a njegov zahtjev i molba su čišćenje duše jer je u tome njen uspjeh. I pamet se oslanja na dušu u svojoj trgovini, ako je koristi u onome što je čisti, onda joj postavi uvjete, kao prvo, da je uputi na puteve uspjeha i staze ispravnosti i odredi joj pravila ponašanja, kao drugo, da ne zanemari njenu kontrolu niti za jedan trenutak, jer ako je zapostavi neće naći od nje ništa drugo osim izdaju i gubitak, kao treće, da je preispituje i zahtijeva od nje odanost kojom je uvjetovao i, četvrto, da je savjetuje ili grdi ako od nje dođe nemar i neposlušnost. Uistinu, u ovoj trgovini je zarada Firdewsul-e'alā (najveći stepeni Dženneta) i dostizanje Sidretul-muntehāa s vjerovjesnicima i dobrim ljudima. Zbog svega toga precizno

⁵ *Letā'iful-i'lām*, str. 397.

⁶ *Šarhu menāzilis-sā'irīn*, str. 55.

⁷ *Letā'iful-i'lām*, str. 433; *Šarhu menāzilis-sā'irīn*, str. 56.

svođenje računa s dušom preče je od ovosvjetske zarade koja je bijedna u odnosu na blagodat budućeg svijeta. Nema nikakvoga dobra u onome šta nije vječno.⁸

Zato je obaveza svakome odlučnome da ne zanemari preispitivanje svoje duše i njenoga ograničavanja u pokretima, mirovanjima i trenucima, jer svaki uzdisaj tokom života je vrijedno blago kojem nema zamjene, kojima se može kupiti riznica od riznica kojima nema kraja za vijekove vjekova. Stoga je nestanak ovih uzdisaja gubitak i to toliko ogroman gubitak koji sebi ne bi dozvolila duša razumnog čovjeka i umom obdarenoga.

Pred razumnim čovjekom je obaveza da se čuva propasti duše jer je ona varalica, splet-karoš. Razuman čovjek treba zahtijevati od duše prvo da ispravi odgovor za ono šta je govorila tokom dana, da preispita svoju dušu onako kako će je preispitati drugi na Sudnjem danu, te tako isto i svoj pogled, a bogme i svoje trenutke, misli, stajanje, sjedenje, hranu, piće, snove, mirovanje i šutnju. Obaveza je, također, preispitivanje duše tokom čitavoga života, dan za danom, iz sata u sat, svih organa tijela i svih grijeha u srcu i udovima u svakome trenutku.⁹

Ebu Talib El-Mekki u *Qūtil-qulūb* pretpostavio je da svaki čovjek ima dva vremena tokom dana i noći za preispitivanje duše. Prvo vrijeme je ujutro za ono šta ti je proteklo od noći i šta ti je prethodilo od tvoga nemara: pa ako budeš vidio blagodat – zahvali Allahu, a ako budeš vidio nesreću – učini istigfar. Tako, ako budeš vidio u svome stanju nešto od svojstava vjernika i dobrih ljudi, bit ćeš sretan i obradovat ćeš se, a ako budeš našao u svome srcu stanje od svojstava licemjera i grešnika, bit ćeš žalostan pa učini istigfar. Drugo vrijeme je vrijeme prije spavanja za ono što je prošlo od tvoga dana u nemaru i onoga što si uradio od svojih djela – zbog čega si prešao preko nekih djela, a kome si druga djela posvetio? Pa ono zbog čega si se pomjerio i mirovao zbog Allaha, dž.š., onda je to pohvalna iskrenost za koju je obavezna nagrada, a ono zbog čega si se pomjerio ili mirovao zarad svoje strasti i stjecanja ovosvjetskih stvari – onda ti je to poniženo zamaranje koje obavezuje kažnjavanje, osim ako ti oprosti Pomagač Plemeniti Koji mnogo poklanja.¹⁰

A što se tiče Gazalija¹¹, Šejhul-Ekbera¹², Fejd Kašanija¹³, Naraqija¹⁴, Sejjida Bahrul-‘ulu-ma¹⁵, Allame Tabatabajja i Allame Teheranija¹⁶ – svi oni su se držali stava da je preispitivanje duše termin za određivanje posebnoga vremena na kraju svakoga dana za provjeru onoga što je proisteklo iz duše od djela, riječi, pokreta, mirovanja i zadubljanje u to.

Ako se već može odrediti preispitivanje, onda je neophodno istražiti šta je fokus i suština u preispitivanju nakon govora o njegovim činjenicama i njegovoj neophodnosti i njegovim ciljevima.

Potrebno je obratiti pažnju na to da je osnova preispitivanja i njegov temelj, kao što je na to ukazao sultan istraživača Nasīruddīn Tūsi¹⁷ i teozof Mullā Hadi Sabzevari¹⁸, da

⁸ *Ihja' u 'ulūmid-dīn*, 15:6, "Kitābu-l-murāqibe we el-muhāsibe".

⁹ *El-Mehadždžetul-bejda*, 8:167-168, "Knjiga o samokontroli i preispitivanju".

¹⁰ *Qūtil-qulūb*, 1:161, poglavlje 25, "Definicija duše".

¹¹ *Ihja' u 'ulūmid-dīn*, 15:25.

¹² *El-Futūhātul-Mekkijje*, 1:211, "Preispitivanje duše i kontroliranje uzdisaja".

¹³ *El-Mehadždžetul-bejda*, 8:167.

¹⁴ *Džāmi'us-se'ādāt*, 2:234, "Stavovi o povezivanju uma sa dušom".

¹⁵ *Risāletus-sejri wes-sukūki*, str. 187.

¹⁶ *Risāletu Lubbil-lubābi*, str. 110.

¹⁷ *Ewsāful-ešraf*, str. 79-81.

¹⁸ *Šerhul-esmā'il-husna*, 1:47.

se rob prisjeti blagodati kojima ga je obasuo Allah, dž.š., u njegovome tijelu i mudrosti koje je postavio u stvaranju njegovih organa od koristi i mudrosti o kojima su liječnici napisali brojne knjige shodno onome šta im je um mogao shvatiti, mada je ono što su oni spoznali ravno kapi u dubokome moru.

وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا

*Ako vi budete brojali Allahove blagodati, nećete ih nabrojiti.*¹⁹

Pa tada prizna svoju nemogućnost u stajanju u službi svome Gospodar, i prestane s Njegovim zanemarivanjem i uskraćivanjem, pa shvati ono šta je moguće, i ne prekoračuje granicu²⁰, ako mu se povećaju vrline njegove pokornosti nad njegovim grijesima. A ako mu se izjednače njegova pokornost i njegovi grijesi, onda neka zna da nije upotpunio ništa od robovskih dužnosti i njegovo zanemarivanje je jasnije. A ako mu prevagnu njegovi grijesi, onda teško njemu i žalostan bio. Pa ako pobožnjak uspostavi ovakvo preispitivanje sa svojom dušom, onda iz njega ne dolazi ništa drugo osim pokornosti, i on svoju dušu smatra – iako su mu prevagnule njegove pokornosti i njegove odlike – od nemarnih.²¹

Srca su posude, a najbolja od njih je ona koja je najsvjesnija²², tako da svaki od robova visokih duhovnih težnji i čiste duše ima sreću u stepenima preispitivanja i postupanja po njemu i uznesenja u njemu. Zaista je nemar za njega koprena na očima, a nije neznanje. To je zbog zaokupljenosti ovosvjetskim ruševinama i mrvicama ovoga nižeg prolaznog svijeta²³, jer zaokupljanje njime nužno iziskuje ljubav prema njemu, povezanost s njime i zanemarivanje onoga što je iza ovoga života²⁴, uz postojanje specifičnosti roba u okretaju prema Allahu, dž.š., putem korisnoga znanja, ispravnoga djelovanja, istinske spoznaje, plemenitoga morala i pohvalnih osobina.²⁵

Govor priređivača kritičkog izdanja ove *Poslanice Selām Et-Temīma*

Korekcija teksta, njegovo ispravljanje i pregledanje učinjeno je prema uobičajenim standardima koji se primjenjuju kod kritičkih izdanja. Zbog lakše prohodnosti kroz tekst naveli smo neophodne podnaslove koji su izostali iz autorovog pera, a zbog forme teksta koja je u tom vremenu bila prihvaćena i uobičajena. Također, tekst smo podijeli u paragrafe shodno zahtjevima rečenica i fraza. Treba napomenuti da smo nakon završetka našeg istraživanja i pripreme kritičkog izdanja naišli na odštampanu verziju *Poslanice* koja je objavljena 1419. godine po Hidžri, ali ona je bila prepuna grešaka i propusta u uređivanju i verifikaciji. Ovo kritičko izdanje *Poslanice* zasnovano je na tri pisane verzije uz jednu štampanu verziju.

¹⁹ *En-Nahl*, 18.

²⁰ *Šarhul-esmā'il-busna*, 1:47.

²¹ *Ewsāful-ešraf*, str. 81.

²² Aluzije na ono što je preneseno od Imama Alija, mir s njime, u *Nehdžul-belagi*, mudrost 147, iz njegovoga govora Kumejlu ibn Zijadu: "O Kumejle, zaista su ova srca posude – a najbolja od njih je ona koja je najsvjesnija..."

²³ Aluzija na 20. ajet sure *El-Hadid* i 169. ajet sure *El-A'raf*.

²⁴ Allame Tabatabaji, *Risāletul-welāje*, treća glava.

²⁵ *Marifetullāhi*, 2:48.

Tekst Poslanice

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

U Njega je moje povjerenje!

Uvod

'Ali ibn Mūsā ibn Dža'fer ibn Muhammed Et-Tāvūs El-'Alevi El-Fātimi, posvetio mu Allah dušu i osvjetlio kabur, kaže: Hvala Allahu, dž.š., Koji je počeo moje stvaranje velikodušnošću i obećanjem, i začeo me u leđima mojih očeva i djedova i utrobama majki i nana, i inspirirao me čašću da Ga spoznam, i počastio me da Mu robujem, i uputio me na puteve sigurne od kajanja i žaljenja do Sudnjeg dana i postizanje počasti u vječnoj kući – Ahiretu, i obavijestio me da su sa mnogom melecima čuvari²⁶, i naredio mi preispitivanje i oprez do Sudnjeg dana. Svjedočim da nema drugog boga osim Njega svjedočenjem koje proizlazi iz uvjerenja kojim me je On počastio i upoznao s tajnama preko mojih čistih predaka.

Svjedočim da je moj djed Muhammed Pečat poslanika i vjerovjesnika. Također, tome svjedoči Onaj Koji ga je poslao²⁷, dželle dželāluhu, Vladar naroda drevnih i onih kasnijih, onim čime je upotpunio njegovu poslaničku ličnost, njegove osobine, njegove mudžize i jasne znakove tokom njegovog života i nakon njegove smrti, te onim čime je objelodanio Svoj jezik i Svoj Kur'an od dokaza pa do uputa, tajni i ciljeva. Svjedočim da je Poslanik, s.a.v.a., ostavio u svome ummetu čuvare svojih tajni, upućene Njegovom svjetlošću, od njegovog porijekla, kao ispunjenje svoga autoriteta i dokaz svoga poslanstva, i kao dokidanje opravdanja onih koji se ne slažu s njim, a Allah, dž.š., uzima njega, s.a.v.a., i njih kao dokaz na Danu polaganja računa i ispitivanja, zbog onoga što On, dž.š., zna o razlikama Svojih stvorenja i njihovim sporenjima u tajnama Njegova zakona.

Uočio sam kur'anske ajete i predaje koje svjedoče ono što upućuje čovjeka na preispitivanje samoga sebe, odnosno svoje duše, i kajanju zbog ličnog nemar, te sam napisao djelo i podijelio ga u poglavlja onako kako me je uputio Velikodušni Vladar Dobri. Vidio sam, uz Allahovu, dž.š., pomoć, da ta djela možda ne dopijevaju do onih koji su u potrebi za preispitivanjem i obračunom sa samima sobom i da me je Allah, dž.š., obavezao u pogledu mojih potomaka, koje je On učinio mojim štićenicima, njihovim upućivanjem na pravi put onim čime me je odlikovao od Svoje upute. Zbog toga sam se zadovoljio sažimanjem ove blage knjige za upoznavanje s preispitivanjem i samoobračunom s onim što bilježe plemeniti melecipi pisari i čišćenjem listova²⁸ od grijeha, te sam je sazeo u nekoliko poglavlja, shodno onome čemu me je uputio Darovatelj umova i Prosvjetljivač puteva ljubavi.

²⁶ Aluzija na Allahove, dž.š., riječi: "A nad vama zbilja bdiju čuvari, plemeniti pisari, koji znaju šta vi činite!" (El-Infītār, 10-12.)

²⁷ Aluzija na Allahove, dž.š., riječi: "Muhammed nije otac nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov Poslanik i pečat vjerovjesnika! Allah zbilja sve zna." (El-Abzāb, 40.)

²⁸ Moguća aluzija na sljedeće riječi Allaha, dž.š.: "Od Allaha Poslanik koji čita listove čiste." (El-Bejjine, 2.) "I kada se listovi rašire." (Et-Tekwūr, 10.)

PRVI DIO

Ajeti u kojima se govori o važnosti preispitivanja u prisustvu cijenjenih meleka čuvara koji zapisuju djela

Allah, dž.š., kaže:

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ۝ كِرَامًا كَاتِبِينَ ۝ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ

*A nad vama zbilja bdiju čuvari, plemeniti pisari, koji znaju šta vi činite!*²⁹

Također, Allah, dž.š., u Svojoj Časnoj Knjizi kaže:

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

*On ne izgovori nijednu riječ a da kod njega nije pratilac pripravljeni!*³⁰

Allah, dž.š., onima koji razmišljaju kaže:

إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

*Mi smo zabilježili sve što ste radili vi.*³¹

Zato čovjek ima obavezu da se posveti čuvanju od grijeha i zločina, i čišćenju listova koji će biti prikazani na rukama meleka plemenitih – cijenjenih pisara.

DRUGI DIO

O predajama koje nas obavezuju na posvećenost obračunu danju i noću

Slijede predaje koje pozivaju na važnost preispitivanja noću i danju s ciljem stjecanja sigurnosti od opasnosti duše, na što ukazuje poznata poslanička predaja: “Obračunajte se sa sobom prije nego što od vas bude zatraženo da račun položite. Izvagajte svoja djela prije nego što ona budu na vagu stavljena. I pripremite se za Dan velikog obračuna!”³²

²⁹ *El-Infītār*, 10-12.

³⁰ *Qāf*, 18.

³¹ *El-Džāsije*, 29.

³² Spomenuta predaja nije zabilježena u ovom tekstu osim u ovoj časnoj Poslanici, a prenesena je od nje u *El-Bihāru*, 67:73, i u *El-Wesā'ilu*, 16:96, kao i u drugim djelima. A u Werrāmovoj zbirci 1:235 pripisana je nekima, osim što u njoj stoji sljedeće:

وَتَأْتَهُوا لِلْعُرْضِ الْأَكْبَرِ!

“Spremite se za veliko predočavanje (djela)!”

U *Gurerul-bikemu* na str. 236. od mewlana Emirul-mu'minina – hazreti Alija, mir s njime, prenosi se:

حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا، وَوَارِثُهَا قَبْلَ أَنْ تُوَارِثُوا!

“Obračunajte se sa sobom prije nego što od vas bude zatraženo da račun položite (tj. preispitajte svoje duše prije nego što one budu ispitane), izvagajte svoja djela prije nego što ona budu izvagana.”

POGLAVLJE

Obaveznost svakodnevnog preispitivanja duše

Sljedeću predaju prenosim iz knjige Muhammeda ibn Ja'qūba El-Kulejnija iz poglavlja "Iman we kufr", lancem prenosilaca koji ide do Ebu El-Hasana El-Mādiya (Imama Kazima), salawatullahi alejhi:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ: فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَرَادَ اللَّهَ، وَإِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَعْفَرَ اللَّهَ مِنْهُ وَ تَابَ إِلَيْهِ

"Nije od nas onaj koji svakodnevno ne preispituje dušu svoju: pa ako uradi dobro djelo, zatraži od Allaha da mu ga poveća, a ako uradi loše djelo, učini istigfar Allahu, dž.š., i pokaje Mu se."³³

POGLAVLJE

Intenziviranje preispitivanja duše

Jahja ibn El-Hasan ibn Hārūn El-Hasani u knjizi *Emāli* prenosi do El-Hasana ibn Alija, mir s njima:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَا يَكُونُ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا حَتَّى يُحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَةِ الشَّرِيكِ شَرِيكُهُ وَ السَّيِّدِ عَبْدَهُ

"Allahov Poslanik, s.a.v.a., rekao je: 'Ne postane rob istinskim vjernikom sve dok se ne obračuna s dušom svojom intenzivnije (jače) nego što se obračuna drug sa svojim drugom i vlasnik sa svojim robom.'³⁴

رَبُّنَا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُؤَاذِنُوا [تُؤَاذِنُوا] وَ حَاسِبُوهَا قَبْلَ أَنْ تُحَاسِبُوا، وَ تَنْفَسُوا مِنْ ضَبِيقِ الْحِنَاقِ قَبْلَ عُنْفِ السَّيَاقِ؛

"Izvagajte sebe (svoja djela) prije nego što ona budu izvagana (budete izvagani) i preispitajte svoje duše prije nego što one budu ispitane, i oslobodite se dubokoga gušenja u grijesima prije nasilnog umiranja."

Postoje brojne predaje ovog značenje koje treba tražiti u poglavljima s naslovom "Preispitivanje duše". Ova predaja se nalazi i u sljedećim izvorima: *Sunen Et-Tirmizi*, 4:54; *Tefsir Ibn Kesir*, 1:27; *Muhāsibetun-nefs* od Ibn Ebi Ed-Dunja, hadis 2. i *Qurul-gulub*, 1:137, "Kitāb Muhāsibetun-nefs we mur'atul-waqt". A što se tiče Šejhul-Ekbera, on ovu predaju bilježi na više mjesta u *El-Futubātul-Mekkije* od Allahova Poslanika, s.a.v.a. Vidjeti poglavlje "Muhāsibetun-nefs we mure'atul-anfās".

³³ Vidjeti *El-Kāfi*, 2:453, "Bāb Muhāsibatul-'amal", hadis 2, osim što u njemu stoji:

فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَرَادَ اللَّهَ

"Pa ako učini dobro djelo, zatraži od Allaha da mu uveća." Ova predaja je sahih. Uvećanje u predaji znači traženje povećanja dobrih dijela, a to je pohvalno i priliči robu da nakon činjenja dobrih ne padne u zaborav ili nehotične greške. Ista predaja je zabilježena u *El-Ihtisāsu*, str. 26, osim što tamo stoji:

اسْتَرَادَ اللَّهَ مِنْهُ وَ حَمِدَ اللَّهَ عَلَيْهِ

"Zatraži od Allaha da mu od njega uveća i zahvali Allahu na tome", i slične predaje u knjizi *Ex-Zuhd od El-Husejna ibn Sa'ida*, str. 76, od Imama Sadika, mir s njime, s neznatnom razlikom u tekstu.

³⁴ Nismo naišli na spomenuti hadis s njegovim senedom i tekstom osim u ovoj Poslanici, a od njega se prenosi u *Wesa'il-iš-š'ati*, 16:99, i *El-Bihār*, 67:72. Svakako, najplemenitiji Poslanik, s.a.v.a., u svojim savjetima upućenim Ebu Zerru rekao je:

POGLAVLJE

Dan kao dokaz za ili protiv roba

Sljedeću predaju prenosim sa svojim senedom od Muhammeda ibn Mahbūba iz njegove knjige sa senedom od Dža'fera ibn Muhammeda Es-Sadika, a on od oca Imama Bakira, mir s njime, da je rekao:

مَا مِنْ يَوْمٍ يَأْتِي عَلَى ابْنِ آدَمَ إِلَّا قَالَ ذَلِكَ الْيَوْمَ: «يَا بَنَ آدَمَ، أَنَا يَوْمَ جَدِيدٌ، وَأَنَا عَلَيْكَ شَهِيدٌ، فَأَفْعَلُ فِيَّ خَيْرًا وَاعْمَلُ فِيَّ خَيْرًا أَشْهَدُ لَكَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ فَإِنَّكَ لَنْ تَرَانِي بَعْدَهَا أَبَدًا»

“Neće doći niti jedan dan sinu Ademovu, a da mu taj dan ne kaže: ‘O sine Ademov, ja sam novi dan i ja sam tebi kao svjedok. Zato čini dobro u meni i radi u meni dobročinstvo kojim ću ti biti svjedokom na Sudnjem danu, jer, uistinu, poslije me nećeš više vidjeti nikada.’”³⁵

POGLAVLJE

Poziv noći i dana

Sljedeću predaju prenosim iz knjige *Usūluš-šī'ati* autora Mas'ade ibn Zijād Er-Rub'i, a on od Džafer ibn Muhammeda Es-Sadika, a on od oca Imama Bakira, mir s njima, da je rekao:

إِنَّ اللَّيْلَ إِذَا أَقْبَلَ نَادَى بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ الْخَلَائِقُ إِلَّا النَّفْلَيْنِ: «يَا بَنَ آدَمَ، إِنِّي خَلَقْتُ جَدِيدٌ، إِنِّي عَلَى مَا فِيَّ شَهِيدٌ، فَخُذْ مِنِّي؛ فَإِنِّي لَوْ ظَلَعَتِ الشَّمْسُ لَمْ أَرْجِعْ إِلَى الدُّنْيَا، ثُمَّ لَمْ تَزِدْ فِيَّ مِنْ حَسَنَةٍ، وَ لَمْ تَسْتَعْتِبْ فِيَّ مِنْ سَيِّئَةٍ.» وَ كَذَلِكَ يَقُولُ النَّهَارُ إِذَا أَذْبَرَ اللَّيْلَ

“Zaista, kada nastupi noć, ona doziva glasom koji čuju sva stvorenja osim ljudi i džinna: ‘O sine Ademov, ja sam novo stvorenje (tj. novostvorena noć) i svjedok sam onome što je u meni, zato se okoristi dok trajem! Zaista, ako izađe Sunce ja se neću vratiti na Ovaj svijet, te tako nećeš biti u mogućnosti da povećaš dobra djela u meni niti ćeš moći da umanjíš loše djelo počinjeno tokom mene.’ Također, tako doziva i dan kada se noć završi.”³⁶

يَا أَبَا ذَرٍّ، حَاسِبْ نَفْسَكَ قَبْلَ أَنْ تَحَاسِبَ؛ فَإِنَّهُ أَهْوَنُ لِحِسَابِكَ عَدَا، وَ رَنْ نَفْسَكَ قَبْلَ أَنْ تُورِزَنَّ، وَ تَجَهَّزْ لِلْعُرْضِ الْأَكْبَرِ، يَوْمَ تُعْرَضُ لَا تَخْفَى عَلَى اللَّهِ خَافِيَةٌ... يَا أَبَا ذَرٍّ، لَا يَكُونُ الرَّجُلُ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَةِ الشَّرِيكَ شَرِيكُهُ فَيَعْلَمُ: مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ وَ مِنْ أَيْنَ مَشْرَبُهُ وَ مِنْ أَيْنَ مَلْبَسُهُ: أَوْ مِنْ حَلَالٍ أَوْ مِنْ حَرَامٍ؟

“O Ebi Zerr! Obračunaj se sa sobom prije nego što od tebe bude zatraženo da račun položiš, jer će ti to biti olakšanje za tvoj račun sutra. Izvagaj svoja djela prije nego što ona budu na vagu stavljena. Pripremi se za Dan velikog obračuna i predočavanja djela, na Dan kada ćeš biti prikazan, a od Allaha neće biti skrivena ni jedna stvar... O Ebi Zerre, neće čovjek biti istinski vjernik sve dok se ne obračuna s dušom svojom intenzivnije nego što se drug obračun sa svojim drugom – pa sazna: odakle mu hrana njegova, odakle mu piće njegovo i odakle mu odjeća njegova, da li je od dozvoljenog ili je od zabranjenog?” Vidjeti *E'lāmud-din*, str. 199; *Madžmu'etu Werrām*, 2:62; *Mekārimul-ablāg*, str. 467; *Wesā'iluš-šī'a*, 16:98; *El-Bibār*, 74:88.

³⁵ Vidjeti *El-Kāfi*, 2:523, poglavlje “Govor pri svitanju i smrkavanju”, hadis 8, osim što u njemu stoji: (...pa u meni govori dobro i radi...)”, kao što je prenio ovu predaju od Ebi Abdillaha, mir s njime. Predaju sličnu ovoj prenosi Šejh Saduk u *El-Faqih*, str. 397, poglavlje “En-Newādir”, uz lanac prenosilaca od Amirul-mu'minina – hazreti Alija, mir s njime. Također, zabilježen je i u *El-Emāli*, medžlis 23. Ista predaja prenosi se od njega u *El-Wesā'il*, *El-Mustedrik*, *El-Bibār*, na nekoliko mjesta.

³⁶ Spomenuta predaja nije zabilježena s lancem prenosilaca i njenim tekstom osim u ovoj Poslanici, a od odatle se prenosi u *El-Bibār*, *El-Wesā'il* i *El-Mustedrik*, i to na nekoliko mjesta.

POGLAVLJE

Zapisivanje ljudskih djela od strane meleka

Sljedeću predaju prenosim iz knjige *El-Emāli* od Šejh Mufida, Allah mu posvetio dušu, sa senedom od Alija ibn El-Husejna, mir s njime, da je rekao:

إِنَّ الْمَلَكَ الْمُؤَكَّلَ بِالْعَبْدِ يَكْتُبُ فِي صَحِيفَةِ أَعْمَالِهِ، فَأَعْمَلُوا أَوْلَهَا وَآخِرَهَا خَيْرًا لَكُمْ مَا بَيَّنَّ ذَلِكَ

“Zaista, melek koji je zadužen za roba zapisuje njegova djela na listu. Zato radite na njenom početku i na njenom kraju dobro, bit će vam oprošteno ono što je između toga.”³⁷

POGLAVLJE

Odluke pokajanja

Sljedeću predaju prenosim iz knjige *Fadlud-du‘ā’i* Muhammeda ibn El-Hasan Es-Saffāra, sa senedom od Es-Sadika, salawatullahi alejhi, da je rekao:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: طَوَّلِي لِمَنْ وَجَدَ فِي صَحِيفَتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ كُلِّ ذَنْبٍ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ!

“Allahov Poslanik, s.a.v.a., rekao je: ‘Blago onome koji na svojim listovima na Sudnjem danu ispod svakog grijeha nađe: Estagfirullah!’”³⁸

POGLAVLJE

Govor noći i dana

Sljedeću predaju prenosim iz *El-Kāfi* sa senedom od Ebi Abdullaha, salawatullahi alejhi, da je rekao:

إِنَّ النَّهَارَ إِذَا جَاءَ قَالَ: يَا بَنَ آدَمَ، اِعْمَلْ فِي يَوْمِكَ هَذَا خَيْرًا لِيَشْهَدَ لَكَ بِهِ عِنْدَ رَبِّكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ فَإِنِّي لَمْ آتِكَ فِيمَا مَضَى، وَلَمْ آتِكَ فِيمَا بَقِيَ. وَإِذَا جَاءَ اللَّيْلُ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ

“Kada nastupi dan, on kaže: ‘O sine Ademov, radi u ovome tvom danu dobro kako bi njime on svjedočio u tvoju korist kod tvoga Gospodara na Sudnjem danu. Nisam ti dolazio prije ovog časa niti ću ti doći poslije.’ A kada dođe noć, ona kaže isto tako.”³⁹

³⁷ Vidjeti *El-Emāli* Šejh Mufid, medžlis 1, osim što ovdje stoji: (لَا يَكْتُبُ فِي صَحِيفَتِهِ أَعْمَالَهُ، فَأَعْمَلُوا فِي أَوْلَهَا وَ فِي آخِرَهَا خَيْرًا) “Ne zapisuje na list njegovih dijela, pa zato radite na njenom početku i na njenom kraju dobro.” Slična ovoj predaji je i ona u *El-Mustedriku*, 5:204, poglavlje “Poželjnost dove i zikra i traženja utocišta prije izlaska Sunca i prije njegova zalaska”. A od njega je preneseno u *El-Bihār*, 83:246, poglavlje “Dove i zikrovi u sabah i akšam”.

³⁸ Ovaj hadisi-šerif zabilježen je u Sadukovom *Sewābu-e‘māl*, str. 165, poglavlje “Sewāb istiğfāra”, i u *Džāmi‘ul-abbār* Tādžuddina Eš-Šu‘ajrijja, str. 56, u njegovom 26. poglavlju, i u *Mekārimul-ablāq*, str. 313, “O istiğfaru i plaču”. Od njega se prenosi u *El-Bihār*, *El-Wesā‘il*, i njegovom *El-Mustedrik* na brojnim mjestima. Zatim, ova predaja prenesena je u ovom kontekstu u nekoliko predaja šiijskim i sunijskim lancem prenosilaca.

³⁹ Ovu predaju bilježi Kulejni u *El-Kāfi*, 2:455, poglavlje “Preispitivanje djela”, hadis 12, a od njega ga prenose *El-Bihār*, *El-Wesā‘il* i *El-Mustedrik*.

POGLAVLJE

Svjedočenje plemenitih čuvara – cijenjenih pisara

Sljedeću predaju prenosim od Džafer ibn Muhammed Es-Sadika, a on od Emirul-mu'minina Ali ibn Ebi Taliba, salawatullahi alejhima, da je rekao:

لَا تَقْطَعُوا نَهَارَكُمْ بِكَدَا وَكَدَا وَفَعَلْنَا كَدَا وَكَدَا، فَإِنَّ مَعَكُمْ حَفْظَةً يُحْضُونَ عَلَيْكُمْ وَعَلَيْنَا

“Ne dangubite u ovome ili onome niti govorite: ‘Učinili smo ovo ili ono’, jer zaista s vama su čuvari (cijenjeni pisari) koji bilježe i vaša i naša djela.”⁴⁰

POGLAVLJE

Obaveznost svjesnosti i dobročinstva

Sljedeću predaju prenosim iz *El-Kāfi* sa senedom od Ebi En-Nu'māna, od Ebi Džafera, salawatullahi alejhi, da je rekao:

يَا أَبَا التُّعْمَانِ، لَا يَغْرَبُكَ النَّاسُ مِنْ نَفْسِكَ؛ فَإِنَّ الْأَمْرَ يَصِلُ إِلَيْكَ دُونَهُمْ، وَلَا تَقْطَعْ نَهَارَكَ بِكَدَا وَكَدَا، فَإِنَّ مَعَكَ مَنْ يَحْفَظُ عَلَيْكَ عَمَلَكَ. وَأَحْسِنْ؛ فَإِنِّي لَمْ أَرْ شَيْئًا أَسْرَعَ دَرْكًا وَلَا أَسْرَعَ ظَلَبًا مِنْ حَسَنَةِ مُحَمَّدٍ لِدَنْبٍ قَدِيمٍ

“O Ebi En-Nu'māne, neka te ne obmanjuju ljudi od tebe samoga. Uistinu, zapovijed se odnosi i na tebe kao i na njih. Stoga ne dangubi u ovome ili onome. S tobom su, uistinu, oni koji bilježe tvoja djela. Zato dobra djela čini, jer nisam vidio ništa brže u nadoknađivanju niti išta brže u traženju od novog dobročinstva za stari grijeh.”⁴¹

⁴⁰ Spomenuta predaja nije zabilježena doslovnim tekstom osim u ovoj časnoj Poslanici. Svakako, Šejh Saduk u *El-Hisāl*, str. 613, prenosi sa senedom od Ebi Basira i Muhammeda ibn Muslima, od Ebi 'Abdillaha, mir s njime, da je rekao:

حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّهِ عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ: أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَّمَ أَصْحَابَهُ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ أَرْبَعًا بَابَ مِمَّا يَصْلُحُ لِلسَّلَامِ فِي دِينِهِ وَدُنْيَاهُ. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَقْطَعُوا نَهَارَكُمْ بِكَدَا وَكَدَا، فَإِنَّ مَعَكُمْ حَفْظَةً يُحْفَظُونَ عَلَيْكُمْ وَعَلَيْنَا. أَذْكَرُ اللّٰهَ فِي كُلِّ مَكَانٍ؛ فَإِنَّهُ مَعَكُمْ...

“Pričao mi je otac da je čuo od svoga djeda, a on od svojih očeva, mir s njima, da je Emirul-mu'minin – hazreti Ali, mir s njime, podučavao svoje drugove na jednome druženju četiri stotine poglavlja o onome što je korisno za sigurnost u vjeri i Ovom svijetu. Kaže Ali, mir s njime: ‘Ne dangubite u ovome ili onome, jer, zaista, s vama su čuvari (cijenjeni pisari) koji čuvaju i vas i nas. Spomenite Allaha na svakome mjestu, jer On je, zaista, s vama...’

⁴¹ Vidjeti *El-Kāfi*, 2:454, poglavlje “Preispitivanje djela”, hadis 3, osim što u njemu stoji: (أَحْسَنَ دَرْكًا) “bolje u postizanju”. A u djelu *El-Ihtisās*, str. 231, prenosi slično od Imama Sadika, mir s njime, osim što u njemu stoji:

وَلَا تَسْتَقْبِلْ قَلِيلَ الْخَيْرِ؛ فَإِنَّكَ تَرَاهُ غَدًا بِحَيْثُ يَبْرُكُ، وَلَا تَسْتَقْبِلْ قَلِيلَ الشَّرِّ؛ فَإِنَّكَ تَرَاهُ غَدًا بِحَيْثُ يَسُوؤُكَ، وَأَحْسِنْ...

“Ne izuzima ni malo dobro, jer, zaista, vidjet ćeš ga sutra kako će te usrećiti, niti se izuzima malo zlo, jer, zaista, vidjet ćeš ga sutra kako će te ražalostiti. Pa čini dobra djela...” Od njega prenose *El-Bihār* i *El-Wesā'il* na nekoliko mjesta.

TREĆI DIO

Odabrani dani u kojima čovjek treba biti spreman za preispitivanje i opservaciju

POGLAVLJE

Predočavanje djela Allahu, dž.š., Poslaniku i evlijama

Znaj da sam vidio u predajama i govoru ljudi od povjerenja da se ponedjeljkom i četvrtkom predočavaju djela Allahu, dž.š. Prenosi se od Ehli-bejta, mir s njime, da se ponedjeljkom i četvrtkom izlažu djela pred Allahom, dž.š., Njegovim Poslanikom, s.a.v.a., i Imamima, mir s njima.

Moj djed Ebi Džafer Et-Tüsi u knjizi *Et-Tibjān* kod tumačenja ajeta:

وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ...

*A ti reci: "Radite! Allah će vidjeti djelo vaše, i Njegov Poslanik i vjernici!"*⁴²,

o značenju ovih riječi kaže: "Prenosi se u predaji da se djela predočavaju Vjerovjesniku, s.a.v.a., svakog ponedjeljka i četvrtka i on biva upoznat. Također, djela se predočavaju i Imamima, mir s njima, i oni bivaju poznati. Na njih (Imame) aludira se u Allahovim, dž.š., riječima: "... i vjernici!"

Od te skupine predaja je i ona koju prenosi El-Fadl ibn El-Husejni Et-Tabersi u knjizi *Tefsīrul-Kur'ān* kod komentara ovoga ajeta. On u vezi sa značenjem ovih Allahovih, dž.š., riječi kaže: "Prenose naši ashabi da se djela ummeta predočavaju Vjerovjesniku, s.a.v.a., svakog ponedjeljka i četvrtka i on biva upoznat. Također, djela se predočavaju i Imamima, mir s njima, koji su Poslanikovi nasljednici, a oni se podrazumijevaju u Allahovim, dž.š., riječima: "...vjernici!"

Također, Ebi El-'Abbās ibn 'Uqde u knjizi *Tefsīru-l-Kur'an* kod tumačenja ajeta:

وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ

A ti reci: "Radite! Allah će vidjeti djelo vaše, i Njegov Poslanik i vjernici!",

prenosi predaju kao i Abdullah ibn Džafer El-Humejriju u knjizi *Ed-Delā'il*, obojica s istim senedom od Ja'qūba ibn Šu'ajba, da je rekao: "Pitao sam Imama Sadika, mir s njime, o Allahovim, dž.š., riječima: *A ti reci: "Radite! Allah će vidjeti djelo vaše, i Njegov Poslanik i vjernici!"*, na šta je on rekao:

قَالَ هُمْ الْأَيْمَّةُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

'Oni (vjernici u ajetu) su Imami, mir s njima.'⁴³

Ebū El-'Abbās ibn 'Uqde prenosi u već spomenutoj knjizi sa senedom od Berīd ibn Mu'awije El-'Adžlija da je rekao: "Pitao sam Imama Sadika, mir s njime, o Allahovim, dž.š., riječima:

اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ

A ti reci: "Radite! Allah će vidjeti djelo vaše, i Njegov Poslanik i vjernici!", pa on reče: 'Misli se na nas – Imame Ehli-bejta.'⁴⁴

⁴² *Et-Tewbe*, 105.

⁴³ Spomenuti hadis zabilježio je El-Kulejni u *El-Kāfi*, 1:219, poglavlje "Predočavanje djela Vjerovjesniku, s.a.v.a., Imamima, mir s njima", hadis 2. Njoj slična predaja postoji u *Besā'irud-deredžāti* od El-Husejn ibn Sa'īda od El-Mejsemija.

⁴⁴ Vidjeti *Besā'irud-deredžāti*, poglavlje "Predočavanje djela", str. 447, hadis 1.

Ja (Sejjid ibn Tāvūs) kažem: Ove dvije predaje, također, prenosi Muhammed ibn El-'Abbās ibn Merwān u knjizi koju je napisao o onome što je objavljeno o Poslaniku, s.a.v.a., i Njegovoj porodici, mir s njima, u Kur'anu.

A od toga je, također, predaja koju prenosi Muhammed ibn El-'Abbās ibn Merwān u spomenutoj knjizi, sa senedom od ehli-sunneta – tako da argumentacija i vjerodostojnost bude jača; zbog saglasnosti i podudarnosti u njoj – sa senedom do Ebi Sa'ida El-Hudrija koji prenosi da je Ammār rekao Poslaniku, s.a.v.a.: “Želio sam da si živio među nama životom Nuha, mir s njime”, na šta mu Allahov Poslanik, s.a.v.a., reče:

يَا عَمَّارُ، حَيَاتِي خَيْرٌ لَّكُمْ، وَوَفَاتِي لَيْسَ بِشَرٍّ لَّكُمْ. أَمَا فِي حَيَاتِي فَتَحَدَّثُونِ وَاسْتَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ، وَأَمَا بَعْدَ وَفَاتِي فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَحْسِنُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِي؛ فَإِنَّكُمْ تُعْرَضُونَ عَلَيَّ بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِكُمْ وَأَنْسَابِكُمْ وَقَبَائِلِكُمْ؛ فَإِنْ يَكُنْ خَيْرًا حَمَدْتُ اللَّهَ، وَإِنْ يَكُنْ سُوءًا ذَلِكَ اسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ لِدُنْيِكُمْ

“O Ammare, moj život je dobro vama, ali moja smrt nije zlo vama. Tokom moga života razgovarajte sa mnom, a ja ću tražiti oprost od Allaha za vas. Nakon moje smrti bojte se Allaha i uvećajte salavate na mene i Ehli-bejt, jer zaista ćete biti meni predočavani po imenima vašim i imenima očeva vaših i porijeklima vašim i plemenima vašim. Ako budete činili dobro, zahvalit ću Allahu, a ako bude nešto osim toga, tražit ću oprost od Allaha za vaše grijehе.”

Pa rekoše licemjeri i sumnjivci i oni u čijim je srcima bolest: “Smatra da se djela predočavaju njemu poslije njegove smrti imenima ljudi i imenima očeva njihovih i ljudi pripadnika plemena njihovih. Zaista, to je prava izmišljotina.” Zatim je Allah, dž.š., objavio:

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ

A ti reci: “Radite! Allah će vidjeti djelo vaše, i Njegov Poslanik i vjernici!” I bi rečeno Poslaniku, s.a.v.a.: “A ko su vjernici?”, a on reče:

عَامَّةً وَخَاصَّةً: أَمَا الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَالْمُؤْمِنُونَ فَهُمْ آلُ مُحَمَّدٍ، وَالْأَيْمَةُ مِنْهُمْ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ. ثُمَّ قَالَ: وَ سُرُّدُونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ مِنْ طَاعَةٍ وَمَعْصِيَةٍ

“Svi uopće i pojedinačno. A što se tiče onih koje je Allah, dž.š., spomenuo u ovom ajetu riječima: ‘vjernici’, oni su Poslanikova porodica i njeni Imami, mir s njima. Zatim kaže Allah, dž.š.: *Potom ćete biti vraćeni Znalcu svijeta nevidljivoga i svijeta vidljivoga i On će vas obavijestiti o svemu što ste radili*, tj. od pokornosti i neposlušnosti.”⁴⁵

⁴⁵ Nismo naišli na ovu predaju s njenim senedom i njenim tekstom u sunijskim izvorima koji su nam bili dostupni. Svakako, naveo ga je El-Hejsemi u *Medžme'uz-zerwā'id*, 9:24, od Ibn Mes'uda da je rekao: “Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.a.:

حَيَاتِي خَيْرٌ لَّكُمْ؛ تَحَدَّثُونِ وَتَحَدَّثْتُ لَكُمْ. وَوَفَاتِي خَيْرٌ لَّكُمْ؛ تُعْرَضُ عَلَيَّ أَعْمَالُكُمْ؛ فَمَا رَأَيْتُ مِنْ خَيْرٍ حَمَدْتُ اللَّهَ عَلَيْهِ، وَمَا رَأَيْتُ مِنْ شَرٍّ اسْتَغْفَرْتُ اللَّهَ لَكُمْ

“Moj život je dobro vama. Razgovarajte sa mnom i bit će sa vama razgovarano. I moja smrt je dobro vama. Bit će meni prikazana djela vaša, pa šta vidim od dobra, zahvalit ću Allahu, a šta vidim od zla, tražit ću oprost od Allaha za vas.” A što se tiče šijskih izvora, pa već je zabilježio Šejh Saduk u *Me'ānil-abbār*, str. 410, od Enesa da je rekao: “Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.a.:

Ali ibn Mūsā ibn Dža'fer ibn Muhammed ibn Muhammed Et-Tāvūs, posvetio mu Allah dušu i osvjetlio kabur, kaže: "Također, Muhammed ibn El-'Abbās ibn Merwān prenosi predaje i govore ehli-sunneta vezano za ovu temu.

Od predaja ovog značenja su i one koje sam prenio putem ehli-sunneta iz *Sabihul-Muslima* iz druge polovine knjige⁴⁶, a koje govore o posebnosti i značaju ponedjeljka i petka⁴⁷.

U nekim predajama stoji: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.a.:

تُعْرَضُ أَحْوَالُ أُمَّتِي فِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ: يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَ يَوْمَ الْحَمِيسِ، فَيُعْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا عَبْدًا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءٌ، فَيَقُولُ: أُنْرِكُوا أَوْ ارْجُوا هُدَيْنِ الْاِثْنَيْنِ حَتَّى يَفِينَا!

"Izlažu se stanja moga ummeta svake sedmice dva puta: ponedjeljkom i četvrtkom, te se oprašta svakom robu vjerniku osim onome koji je u sporu sa svojim bratom vjernikom, zatim Allah kaže: 'Ostavite ili odgodite tu dvojicu dok se ne izmire (vrate Allahu)!'"⁴⁸

Među te predaje spada i ona koju prenosi Muhammed ibn 'Imrān El-Mirzebāni u sedmom dijelu knjige *El-Ezminetu* kada spominje ponedjeljak i četvrtak pozivajući se na riječi: "Allahov Poslanik, s.a.v.a., postio je ponedjeljak i četvrtak, pa bi upitan o tome, te reče:

إِنَّ الْأَعْمَالَ تُرْفَعُ فِي يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ وَ الْحَمِيسِ، فَأَحَبُّ أَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَ أَنَا صَائِمٌ

حَيَاتِي خَيْرٌ لَكُمْ وَ مَمَاتِي خَيْرٌ لَكُمْ. أَمَا حَيَاتِي فَتَحَدَّثُونِي وَ أَحَدِّثْكُمْ، وَ أَمَا مَوْتِي فَتُعْرَضُ عَلَيَّ أَعْمَالُكُمْ عَشِيَّةَ الْاِثْنَيْنِ وَ الْحَمِيسِ: فَمَا كَانَ مِنْ عَمَلٍ صَالِحٍ حَمَدُ اللَّهِ عَلَيْهِ، وَ مَا كَانَ مِنْ عَمَلٍ سَيِّئٍ اسْتَعْفَرْتُ اللَّهَ لَكُمْ

"Moj život je dobro za vas i moja smrt je dobro za vas. Dok sam živ, razgovarajte sa mnom i ja ću sa vama razgovarati, a nakon moje smrti, meni će biti prikazana djela vaša ponedjeljkom i četvrtkom navečer. Ako bude ispravnih djela, zahvalit ću Allahu, a ako bude loših djela, tražit ću oprost od Allaha za vas."

⁴⁶ Zabilježio je Muslim u svome *Sabihu*, 8:11-12, dva hadisa u knjizi "Dobročinstvo i rodbinske veze i običaji" koja su povezana s poglavljem prvim, od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.a., rekao:

وَ تَفْتَحُ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَ يَوْمَ الْحَمِيسِ، فَيُعْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا رَجُلًا كَانَتْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءٌ، فَيَقَالُ: أَنْظَرُوا هُدَيْنِ حَتَّى يَضْطَلِحَا، أَنْظَرُوا هُدَيْنِ حَتَّى يَضْطَلِحَا!

"I otvore se džennetska vrata ponedjeljkom i četvrtkom, pa se oprostí svakom robu koji nije Allahu učinio širk osim onom čovjeku koji bude u sporu sa svojim bratom i kaže se: 'Nadgledajte ovu dvojicu dok se ne izmire, nadgledajte ovu dvojicu dok se ne izmire!'" I drugi hadis koji je autor spomenuo u ovoj Poslanici uz malu razliku u tekstu. A svrha je ovdje ukazati na ono što je prenijela većina o ovom stavu.

⁴⁷ Najvjerojatnije je da se podrazumijevaju ponedjeljak i četvrtak svake sedmice, a u štampanoj verziji stoji ponedjeljak i četvrtak, a oni su bili namjeravani, tako da nema traga favorizacije ponedjeljka i petka posebno u *Sabih Muslimu*. Obrati pažnju!

⁴⁸ U Muslimovom *Sabihu*, 8:12, stoji: Obavijestio nas je Malik ibn Enes od Muslima ibn Ebi Merjem od Ebu Saliha od Ebu Hurejre od Allahova Poslanika, s.a.v.a., da je rekao:

تُعْرَضُ أَعْمَالُ النَّاسِ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ: يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَ يَوْمَ الْحَمِيسِ، فَيُعْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا عَبْدًا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءٌ، فَيَقَالُ: أُنْرِكُوا أَوْ ارْجُوا هُدَيْنِ حَتَّى يَفِينَا!

"Predočavaju se djela ljudi svake sedmice dva puta: ponedjeljkom i četvrtkom, pa se oprašta svakom robu vjerniku osim onome koji je u sporu sa svojim bratom vjernikom. Zatim se kaže: 'Ostavite ili odgodite tu dvojicu dok se ne izmire (vrate Allahu)!' Proveri i razmisli! A što se tiče šiijskih izvora, El-Kerādziki zabilježio je u *Kenzul-fewā'idu*, 1:307, spomenutu predaju s istim senedom, osim što je na kraju zabilježio:

إِلَّا مَنْ كَانَتْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءٌ، فَيَقَالُ: أُنْرِكُوا هُدَيْنِ حَتَّى يَضْطَلِحَا!

"...osim onom čovjeku koji bude u sporu sa svojim bratom, pa se kaže: 'Ostavite ovu dvojicu dok se ne izmire!'" Ova predaja se od njega prenosi u *El-Bihār*, 71:236. i *Mustedrikul-vesā'il*, 9:80.

“Djela se podižu (na nebesa) ponedjeljkom i četvrtkom, zato volim da mi djela budu podignuta dok postim.”⁴⁹

Među te predaje spada i ona koju prenosi Ebi Ejjüb: “Allahov Poslanik, s.a.v.a., rekao je:

مَا مِنْ يَوْمٍ اثْنَيْنِ وَلَا ثَمِينِينَ إِلَّا تُرْفَعُ فِيهِمَا الْأَعْمَالُ إِلَّا عَمَلُ الْمُقَادِيرِ

‘Nema ni jednog ponedjeljka niti četvrtka a da se u njemu ne podižu djela osim djela sudbine.’⁵⁰

On, također, prenosi druge dvije predaje o predočavanju djela ponedjeljkom i četvrtkom.

Ovo sve upućuje na vjerodostojnost onoga što smo prenijeli i spomenuli. Zato bi trebalo da čovjek bude posvećen da na sve moguće načine traži uspjeha u ova dva dana, ponedjeljkom i četvrtkom. I neka se dobro čuva u ova dva dana od zapostavljanja pobožnosti. Neka bude požrtvovan koliko god je to moguće u očuvanju od besposlice, jer i razum i predaje svjedoče da u vremenima predočavanja djela Gospodararu rob treba biti spreman i oprezan, za razliku od drugih vremena.

POGLAVLJE

Dove ponedjeljkom i četvrtkom u skrušenosti i pokornosti

Ko želi neka ponedjeljkom i četvrtkom na početku dana prouči dovu:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا يَوْمٌ وَجَدْنَا الْأَخْبَارَ النَّبَوِيَّةَ وَالْأَنْبَاءَ الْمُحَمَّدِيَّةَ مُتَّصِمَةً: أَنَّ الْأَعْمَالَ تُعْرَضُ فِيهِ عَلَيْكَ وَعَلَى مَنْ يُعْرَضُ عَلَيْكَ، وَنَحْنُ نَسْأَلُكَ وَنَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِكُلِّ وَسِيلَةٍ لَهَا قُبُولٌ لَدَيْكَ أَنْ تُوقِفَنَا فِيهِ لِمَا تُرِيدُ مِنَّا وَلِمَا تَرْضَى بِهِ عَنَّا، وَتَجْعَلَ حَرَكَاتِنَا وَسَكَاتِنَا صَادِرَةً عَنِ الْهَامِكِ لَنَا مَا فِيهِ زِيَادَاتُ السَّعَادَاتِ بِالْعِبَادَاتِ، وَيَصُونَنَا عَنِ

⁴⁹ Prenesene su brojne predaje o postu Allahovog Poslanika, s.a.v.a., ponedjeljkom i četvrtkom iz sunijskih izvora, uz spomenuto obrazloženje shodno onome na što je ukazano u Ahmedovom *Musnedu*, 2:329, 5:205-206, 5:209, 6:287; Ed-Dārimijevom *Sunenu*, 2:20; *Sunen* Ibn Mādže, 1:553; En-Nisā’ijevom *Sunenu*, 4:203-204; *Es-Sunenul-kubrā*, 4:293. Važno je napomenuti da nije zabilježena nijedna predaja iz šiijskih izvora vezana za poželjnost posta ponedjeljkom i četvrtkom, nego su zabilježene druge predaje koje potvrđuju da je Vjerovjesnik, s.a.v.a., postio ta dva dana na početku Objave, da bi taj post prešao u druge dane. Vidjeti *Medārikul-abkām*, 6:270; *El-Hadā’iqun-nādir*, 13:377. i *Fiqhus-Sādiq*, 8:336. Kao što je pojašnjeno na kraju predaja koje slijede, Poslanikove, s.a.v.a., riječi:

فَأَحَبُّ أَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ

“zato volim da mi djela budu podignuta dok postim” – nisu prenesene iz šiijskih izvora, osim onih koje govore o postu četvrtkom – kao što slijedi – i o postu u mjesecu šabanu uz minimalno razilaženje, shodno onome kako prenosi Šejh Saduk u *Fedā’ilul-ešburis-selāse*, str. 51, od Ebi Sa’ida El-Meqrija da je rekao: “Ispricao mi je Usāma ibn Zejd: ‘Allahov Poslanik je postio dok se ne bi reklo: Ne posti!, i mrsio bi se dok se ne bi reklo: Posti!’ Upitao sam: ‘Vidio si ga da posti u jednom od mjeseci koliko ne posti u drugim mjesecima?’ Reče: ‘Da.’ Rekoh: ‘Koji od mjeseci?’ Odgovori: ‘Mjesec šaban, i govorio je:

هُوَ شَهْرٌ يُغْفَلُ النَّاسُ عَنْهُ بَيْنَ رَجَبٍ وَشَهْرِ رَمَضَانَ، وَهُوَ شَهْرٌ تُرْفَعُ فِيهِ الْأَعْمَالُ إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ – جَلَّ جَلَالُهُ – فَأَحَبُّ أَنْ يُرْفَعَ لِي عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ

‘To je mjesec koji ljudi zapostavljaju – između redžeba i mjeseca ramazana, a to je mjesec u kojem se podižu djela do Gospodara svjetova, dželle dželāluhu, zato mi je najdraže da moje djelo bude podignuto dok postim.’” Treba napomenuti da “podizanje” nije isto što i “predočavanje”. Razmisli!

⁵⁰ Nismo pronašli spomenutu predaju sa senedom niti sa ovim tekstom u sunijskim izvorima, osim predaje sličnog značenja u *Et-Taberāni*, 4:150, od Ebi Ejjuba od Vjerovjesnika, s.a.v.a.:

مَا مِنْ يَوْمٍ اثْنَيْنِ وَخَمْسِينَ إِلَّا تُرْفَعُ فِيهِمُ الْأَعْمَالُ إِلَّا عَمَلُ الْمُتَهَاجِرِينَ

“Nema ni jednog ponedjeljka niti četvrtka a da se u njemu ne podižu djela osim djela posvađanih.”

مَوَاقِفِ الدَّمَامَاتِ وَالْجُنَايَاتِ، وَأَنْ تَتَقَدَّمَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ الْخَافِظِينَ إِلَّا يَكْتُبُنَا عَلَيْنَا فِيهِ إِلَّا مَا يُقَرُّنَا إِلَيْكَ، وَ يَرِيدُنَا إِفْبَالًا مِنْكَ عَلَيْنَا وَإِفْبَالًا مِنَّا عَلَيْكَ، وَأَنْ تَتَجَاوَزَ عَنْ كُلِّ مَا يَقْتَضِي مُعَابَةَ أَوْ مُجَانَبَةَ أَوْ مُعَاقَبَةَ أَوْ خَجَالَه أَوْ نُقْصَانًا أَوْ أُمِيحَانًا، وَأَنْ تَهَبَنَا مَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكَ، وَ تَسْتَوْهَبَ لَنَا مَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَ مَنْ سِوَاكَ، وَ تَعْفُوَ عَنْ مَا قَصَرْنَا فِيهِ مِنَ الْأَسْتِذْرَاكِ، وَ لَا تَفْضَحْنَا بَيْنَ الرُّوحَانِيِّينَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَأَرْوَاجِ النَّبِيِّينَ وَ عِنْدَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ خَاتِمِ النَّبِيِّينَ، وَأَنْ تُدْخِلَنَا فِي حِمَاهُ وَ حِمَا عَيْتَرَتِهِ الظَّاهِرِينَ، وَ حِمَا الرَّحْمَةِ الَّتِي تَفَضَّلْتَ عَلَيْنَا بِالْإِنْسَاءِ وَ النَّعْمَاءِ، مَعَ الْعِلْمِ بِمَا يَصْدُرُ عَنَّا مِنْ سُوءِ الْأَرَاءِ وَ غَلَطِ الْأَهْوَاءِ، وَ لَا تَخْجَلْ رَسُولَكَ مُحَمَّدًا الْعَزِيزَ عَلَيْكَ وَ عَيْتَرَتَهُ الْمُعْظَمِينَ لَدَيْكَ؛ إِنَّ عَيْتَرَتَهُمْ وَ رَعِيَّتَهُمْ لَا تَضِيقُ عَلَيْهِمْ سَعَةَ رَحْمَتِكَ، وَ اسْتَمِرُّوا بِمُخَالَفَتِكَ وَ مُخَالَفَةِ خَاصَّتِكَ، بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

“Moj Bože, u ovom danu pronašli smo vijesti od Poslanika i tragove muhammedanske koji svjedoče da se djela u njemu predočavaju Tebi i onima koji su kod tebe cijenjani, i mi Te molimo i preklinjemo svakom molbom koja se prima kod Tebe da uspijemo u svemu onome što tražiš od nas i u onome u čemu Si zadovoljan nama, i da naši pokreti i mirovanja budu rezultat Tvoga nadahnuća, uzrokujući povećanje sreće u ibadetima, a čuvaju nas od kajanja i zločina. Naredi dvojici meleka – časnim pisarima da nam ne zapisuju ništa osim onoga što nas približava Tebi, i povećava Tvoju bliskost nama i naše prilaznje Tebi, i da oprostiš sve što zahtijeva ukor ili klonjenje ili kaznu ili stid ili nedostatak ili odgovornost, i da nam podariš ono što je između nas i Tebe, i da za-traziš kao poklon ono što je između nas i svega drugoga pored Tebe, i da nam oprostiš ono u čemu smo činili propuste u popravljanju, i da nas ne posramiš pred odabranim melecima i dušama vjerovjesnika i kod našega Poslanika Muhammeda Pečata vjero-vjesnika, i da nas uvedeš pod okrilje njegovo i okrilje porodice njegove čiste, i okrilje milosti kojom Si nas odlikovao naklonošću i dobročinstvom, sa znanjem o onome što proizlazi iz nas od zlih misli i loših strasti, i ne posrami Poslanika Tvoga cijenjenu kod Tebe niti porodicu Njegovu uvaženu kod Tebe. Zaista, porodica njihova i porije-klo njihovo nisu uskraćeni širine Tvoje milosti, pa da ustraju u protivljenju Tebi i na-redbama Tvojim. Tako ti milosti Tvoje, o Najmilostiviji od milostivih!”

POGLAVLJE

O vrijednosti salavata na Muhammeda, s.a.v.a., poslije ikindija-namaza četvrtkom

Sljedeću predaju prenosim od Muhammeda ibn El-Hasana ibn Muhammeda El-‘Attāra, sa senedom od Džafer ibn Muhammeda Es-Sadika, mir s njime, da je rekao:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْحَبِيسِ عِنْدَ الْعَصْرِ أَهْبَطَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَلَائِكَةً مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ مَعَهَا صَفَائِحٌ مِنْ فَضَّةٍ، بِأَيْدِيهِمْ أَقْلَامٌ مِنْ ذَهَبٍ تَكْتُبُ الصَّلَاةَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ إِلَى مَا بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ

“Kada četvrtkom nastupi vrijeme ikindija-namaza, Allah, dž.š., spusti meleke s nebesa na Zemlju, s njima su listovi od srebra, a u rukama su im pera od zlata i oni zapisuju salavate na Muhammeda, s.a.v.a., sve do poslije zalaska Sunca.”⁵¹

⁵¹ Spomenuta predaja se može smatrati posebnošću i poklonom ove časne Poslanice, jer je nismo našli sa senedom niti tekstem u drugim izvorima, ni u šiijskim ni u sunijskim, a od Ibn Tāvusa ovu predaju prenosi Medžlisi u *El-Bihār* na dva mjesta, pa provjeri.

POGLAVLJE

O tome šta je, također, pohvalno raditi četvrtkom krajem dana

Prenosi se da je pohvalno činiti istigfar svakoga četvrtka sljedećim riječima:

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ تَوْبَةً عَبْدٍ ذَلِيلٍ خَاضِعٍ مُسْكِنٍ، لَا يَسْتَطِيعُ لِنَفْسِهِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا وَلَا نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا وَلَا مَوْتًا، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَثَرَتِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْأَخْيَارِ الْأَبْرَارِ، وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا

“Tražim oprost od Allaha, pored kojeg nema drugog boga osim Njega, Živog i Vječnog, i kajem Mu se kajanjem roba poniznog, skrušenog, siromašnog, koji ne može da od sebe ukloni nikakvu nedaću niti uspostavi pravdu, niti kakvu korist donese niti ukloni kakvo zlo od sebe, niti da da sebi život niti proživljenje niti smrt, i neka je Allahov salavat na Muhammeda i porodicu Njegovu dobru, čistu, odabranu i pobožnu, i neka je na Njih najveći selam!”⁵²

Poželjno je učiti dovu svakoga četvrtka krajem dana riječima:

اللَّهُمَّ خَالِقَ قُبُورِ النَّبِيِّينَ، وَمَوْضِعَ قُبُورِ قُلُوبِ الْعَالَمِينَ، وَدِيَانَ حَقَائِقِ يَوْمِ الدِّينِ، وَالْحَاكِمَ لِحُكْمِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ وَالْمُسَبِّحِينَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ، الْعَالِمِ بِكُلِّ تَكْوِينٍ، أَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ فِي الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ، وَحِجَابِكَ الْمُنْبِعِ عَلَى أَهْلِ الطُّغْيَانِ، يَا خَالِقَ رُوحِي، وَمُقَدِّرَ قُوتِي، وَالْعَالِمِ بِسِرِّي وَجَهْرِي، لَكَ سُجُودِي وَعُبُودِي، وَلِعِدْوَتِكَ عُتُودِي، يَا مَعْبُودِي. أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَحَدِّكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، عَلَيكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أُنِيبُ، وَأَنْتَ حَسْبِي وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

“Moj Bože, moj Gospodaru, Stvaraoče kaburova vjerovjesnika i mjesta srca evlija, Vladaru istina na Sudnjem danu, Provodioče presude za narode drevne i one kasnije i one koji slave Gospodara svjetova i upoznati su sa svim Tvojim stvorenjima! Molim Te veličanstvom Tvojim na nebesima i Zemlji, i velom Tvojim zabranjenim za nasilnike! O, Stvaraoče duše moje i Odreditelju snage moje i Poznavaoče tajni mojih i onoga što javno ispoljavam, Tebi su sedžde moje i robovanje moje, a protivniku Tvoje je neprijateljstvo moje! O Božanstvo moje, svjedočim da si Ti Allah pored Kojeg nema drugog boga osim Tebe, Jedinoga i nema Tebi druga! Na Tebe se oslanjam i u Tebe se uzdam i Ti si mi dovoljan i najbolji si zaštitnik!”⁵³

POGLAVLJE

O tome da se krajem posljednjeg četvrtka u mjesecu podižu sva počinjena djela tokom mjeseca

U knjizi *El-Ilelu Ebi Dža'fera ibn Bābevejha*, r.a., sa senedom od 'Anbeseta ibn Bidžāda El-Ābida, prenosi se da je rekao: “Čuo sam Imama Sadika, mir s njime, kako kaže:

أَخْرُ حَمِيْسٍ فِي الشَّهْرِ تُرْفَعُ فِيهِ الْأَعْمَالُ

‘Posljednjeg četvrtka u mjesecu podižu se djela.’”⁵⁴

⁵² Ovu predaju prenosi Šejh Tusi u svom djelu *El-Misbāh*, str. 257, u poglavlju o djelima četvrtkom, s malom razlikom u tekstu. Ova predaja prenosi se i u djelu *Džemālu-l-usbū'i*, str. 121, identičnog teksta. Također, prenesena je i u *El-Bihār*, 87:215 i *El-Beledul-emīn*, str. 141.

⁵³ Shodno onome kako ga je, također, prenio Šejh Tusi u *El-Misbāh*, str. 258, osim što u njemu stoji:

خَالِقَ نُورِ النَّبِيِّينَ وَمَوْزَعِ قُبُورِ

“Stvaraoče svjetla vjerovjesnika i Onaj koji kaburove raspoređuje”, i njemu slično u *Džemālu-l-usbū'i*, str. 181. i *El-Beledul-emīn*, str. 141, uz minimalnu razliku u tekstu. Odavde je prenesena u *El-Bihār*, 87:215, u poglavlju “Djela sedmice, njene dove i salavati”, pa obrati pažnju.

⁵⁴ Vidjeti *Ileluš-šerā'i*, 2:381, poglavlje 112, hadis 3. Od njih dvojice ova predaja se prenosi u *El-Bihār*, *El-We-sā'ilu* i *El-Mustedrik* na brojnim mjestima, kao što ju je spomenuo autor u *Ed-Duru'ul-wāqije*, str. 268, s njegovim senedom i njegovim tekstom, a, također, ju je prenio s drugim senedom u njemu, pa obrati pažnju.

POGLAVLJE

Podizanje djela posljednjeg četvrtka u mjesecu

Mojim senedom prenosim iz knjige *El-Ilelu* šejha El-Qazwīnija, s njegovim senedom od ‘Abdussameda ibn ‘Abdulmelika, da je rekao: “Čuo sam Imama Sadika, mir s njime, kako kaže:

أَخْرَجَ حَمِيمٌ فِي الشَّهْرِ تَرْفَعُ فِيهِ أَعْمَالُ الشَّهْرِ

“Posljednjeg četvrtka u mjesecu podižu se djela toga mjeseca.”⁵⁵ O tome se prenose brojne predaje.⁵⁶

Ja (Sejjid ibn Tāvūs) kažem: Pa kakvo opravdanje može imati vjernik za zapostavljanje i olahko pristupanje pripremi predočavanja djela njegovih prije Dana obračuna i ispitivanja njegovog?

ČETVRTI DIO

*Odabrana vremena i mjesta koje ukratko spominjemo
a zahtijevaju povećan oprez spram počinjenja grijeha*

Znaj da se uzvišenost odabranih vremena spominje u nekim ajetima i predajama kao što su: mjesec ramazan⁵⁷, sveti mjeseci⁵⁸, poznati dani, odabrani dani⁵⁹ te druga sveta vremena. A što se tiče svetih mjesta, ona su: El-Mesdžidul-Harām (Haremi-Šerif) i Ka‘ba, Poslanikov, s.a.v.a., mesdžid (u Medini), Qudsi-Šerif, uvažena svetišta, mubarek (blagoslovljeni) mesdžidi i džamije, i svako mjesto koje je u Kur’anu i predajama veličano. Sva ova mjesta trebaju se poštovati i cijeniti, uvažavati i veličati shodno šerijatskim naređenjima⁶⁰. Čovjek treba biti oprezan i pažljiv na takvim mjestima i čuvati se činjenja grijeha, za razliku od onoga što se odnosi na druga vremena i mjesta osim spomenutih, veličajući ono šta je Allah, dž.š., naredio da se veliča i slavi, i oponašajući Poslanika, s.a.v.a., u njegovom iskazivanju poštovanju prema tim mjestima.

⁵⁵ Sejjid ibn Tāvūs ovu predaju prenosi drugim senedom u djelu *Ed-Duru‘ul-wāqije*, str. 267. Ovu predaju nismo našli osim u ova dva djela. Svakako, prenio ga je od njih dvojice Medžlisi u *El-Bihār* na nekoliko mjesta, pa obrati pažnju.

⁵⁶ Nismo naišli vezano za ovo poglavlje (Podizanje djela posljednjeg četvrtka u mjesecu) osim na sljedeća dva hadisa. Svakako, Šejh Saduk prenosi u *El-Ilelu*, 1:271 i *El-Ujunu*, 2:117 predaju od Imama Sadika, mir s njime, da je rekao:

تُعْرَضُ كُلُّ حَمِيمٍ أَعْمَالُ الْعَبْدِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَحَبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلُ الْعَبْدِ عَلَى اللَّهِ وَهُوَ صَائِمٌ

“Svakoga četvrtka predočavaju se robova djela Allahu, ‘azze we dželle, pa je najpoželjnije da se djela predoče Allahu dok on (rob?) posti.” Primjetno je da među njima ima razlika, pa razmisli.

⁵⁷ Allah, dž.š., kaže: “U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur’ana, Upute za ljude, i jasnih dokaza Prave staze, i lučenja Istine od laži.” (*El-Begare*, 185.)

⁵⁸ A to su četiri mjeseca: redžep, zul-ka‘de, zul-hidždže i muharrem. O njima Allah, dž.š., kaže: “O vjernici! Allahove obrede hadža ne obeščašćujte, ni sveti mjesec.” (*El-Mā‘ide*, 2.)

⁵⁹ Allah, dž.š., kaže: “I da bi ime Allahovo spominjali u danima određenim.” (*El-Hadždž*, 28.)

“I Allaha u danima određenim spominjite!” (*El-Begare*, 203.)

⁶⁰ U *Iddetud-dā‘i*, str. 56. stoji:

أَلَا إِنَّ نُبُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسْجِدِ، فَطُوبَى لِعَبْدٍ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي

“Znajte, Moje kuće na Zemlji su mesdžidi, pa blago robu koji se očisti u kući svojoj kako bi posjetio Mene u kući Mojoj.”

PETI DIO

Kratko pojašnjenje o vrijednostima preispitivanja duše i onime za čim mukallefima potrebu da bi bio spreman

POGLAVLJE

O preispitivanju na kraju svakog dana

Sljedeću predaju prenosim od Kuleja iz *Usūli Kāfīa*, s njegovim senedom od Šehāba ibn ‘Abdi Rabbihi, da je rekao: “Čuo sam Imama Sadika, mir s njime, kako kaže:

إِذَا تَغَيَّرَتِ الشَّمْسُ فَادْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَإِنْ كُنْتَ مَعَ قَوْمٍ يُشْغِلُونَكَ فَقُمْ وَادْعُ

‘Kada Sunce zađe, spominji Allaha, ‘azze we dželle, a ako budeš sa društvom koje te zaokuplja, ustani od njih i čini dovu!’⁶¹

Ja kažem: ako želiš činiti dovu, onda reci:

سَلَامُ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ وَ سَلَامٌ خَاصَّتِهِ وَ سَلَامِي عَلَيَّكُمْ، أَيُّهَا الْمَلَكَانِ الْخَافِضَانِ، أَسْتَوِدُّكُمْ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ وَ أَسْأَلُكُمْ بِاللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنْ تَسْتَوْهَبَا مَا بَيْنِي وَ بَيْنَ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ وَ مَا بَيْنِي وَ بَيْنَ عِبَادِهِ وَ تَسْتَوِدَّعَانِي لَهُ جَلَّ جَلَالُهُ، وَ تَكْتُبَا مَا أَقُولُ: يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! – يُكْرَرُهَا سَبْعَ مَرَّاتٍ

“Selam Allahov, dž.š., i selam odabranika Njegovih, i moj selam na vas dvojicu, o melecima čuvari! Tražim od Allaha da vas čuva i molim vas, tako vam Allaha, da mi zatražite na poklon ono što je između mene i Allaha, dž.š., i ono što je između mene i robova Njegovih, i da me ostavite u emanet Njemu, dž.š., i da zapišete ovo što govorim: ‘O Najmilostiviji od milostivih!’” (Ponoviti sedam puta.)

Pa kada to upotpuniš, reci:

يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ حَتَّى تَنْقَطِعَ النَّفْسُ: أَنَا عَبْدُكَ الَّذِي خَلَقْتَهُ مِنَ التُّرَابِ وَ الطِّينِ وَ الْمَاءِ الْمَهِينِ، وَ قَدْ سَمِعْتُ فِي كِتَابِكَ الْكَرِيمِ: وَإِنَّ عَلَيَّكُمْ لِحَافِظِينَ كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ وَ بَلَّغَنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَنَّهُ قَالَ: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحْسِبْ نَفْسَهُ وَ لَا يَكُونَ الْعَبْدَ مُؤِمِّنًا حَتَّى يُحَاسِبَ نَفْسَهُ وَ قَدْ حَضَرْتُ بَيْنَ يَدَيْكَ وَ مَا مَعِيَ عَمَلٌ أَمِي أَنْ أُعْرِضَهُ عَلَيْكَ؛ لِأَنَّ صَالِحَ عَمَلِي يُخْجِلُنِي قَصِيرُهُ، وَ فَاسِدَ عَمَلِي يَفْضَحُنِي يَسِيرُهُ، وَ قَدْ قُدْتُ نَفْسِي إِلَى مَجْلِسِ الْقَوْدِ وَ الْأَسْئِلَامِ، وَ أَنَا أَتُوبُ إِلَيْكَ مِنَ الذُّنُوبِ وَ الْأَثَامِ. فَإِنْ قَبِلْتَ تَوْبَتِي وَ رَضِيتَ عَنِّي، وَ إِلَّا فَاسْأَلُكَ أَنْ تَعْفُو عَنِّي، فَقَدْ يَعْفُو الْمَوْلَى عَنْ عَبْدِهِ وَ هُوَ عَيْرٌ رَاضٍ عَنْهُ، وَ قَدْ جَعَلْتَ يَا اللَّهُ الْأَسْتِغْفَارَ طَرِيقًا إِلَى قُبُولِ التَّوْبَةِ وَ عُفْرَانِ الْأَصَارِ. فَهَا أَنَا أَقُولُ: أَسْتَغْفِرُكَ وَ أَسْأَلُكَ التَّوْبَةَ! – يُكْرَرُ ذَلِكَ مِائَةً مَرَّةً

“O Najmilostiviji od milostivih! – ponavljati dok ne ponestane daha, a potom reći: Ja sam Tvoj rob kojega si Ti stvorio od prašine, blata i čiste vode. Čuo sam iz Tvoje plemenite Knjige: *A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari, koji znaju ono šta radite*⁶². Do mene je dospjelo od Poslanika, s.a.v.a., da je rekao: ‘Obračunajte se sa sobom

⁶¹ Vidjeti: *El-Kāfī*, 2:524, poglavlje “Govor pri svitanju i smrkavanju”, hadis 9. Sejjid ibn Tāvūs istu predaju naveo je u knjizi *Felāhus-sā’il*, str. 221. Medžlisi ovu predaju prenosi iz *El-Kāfīa* u *El-Bibār*, 83:245. i *El-Wesā’il*, 7:71. Pod izrazom “promijeni se Sunce” misli se na njegovo požućivanje ili rumenjenje nakon ikindije pa do zalaska Sunca, tj. akšama, kao što ga je pojasnio Es-Sālih El-Māzanderāni u svom komentaru *Usūli-Kāfīa*, 10:333.

⁶² *El-Infīrār*, 10-12.

prije nego što od vas bude zatraženo da račun položite!’ Do mene je dospjelo od Poslanikove porodice, mir s njom, da su rekli: ‘Nije od nas onaj koji svakodnevno ne preispituje dušu svoju’ i ‘Ne postane rob istinskim vjernikom sve dok se ne obračuna sa dušom svojom.’ Evo ja stojim pred Tobom i nemam nikakvog djela koje bih mogao izložiti Tebi (a da budeš njime zadovoljan), jer dobra djela postižu svojom malobrojnošću, a pokvarena djela me sramote zbog lakhoće kojom su počinjena. Evo sam doveo dušu svoju na mjesto poslušnosti i predanosti i kajem Ti se od grijeha i zala. Pa ako prihvatiš moje pokajanje i budeš zadovoljan mnome (ostvario sam svoj cilj). U suprotnom Te molim da mi se smiluješ. Jer Vlarar se smiluje Svome robu čak i da nije zadovoljan njime. Ti si učinio, o Allahu, istigfar kao put za primanje pokajanja i oprosta grijeha. Evo, ja kažem: Tražim oprost od Tebe i kajem se Tebi! (Estagfiruke we etübu ilejke!)” Ponoviti ove riječi sto puta.

Zatim reći:

وَقَدْ أَمَرْتُ يَا سَيِّدِي بِالْعَفْوِ، وَعَفَوْتُ وَدَلَلْتُ عِبَادَكَ عَلَى الْعَفْوِ، وَمَدَحْتُ الْكَاطِمِينَ الْعَظِيمَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ، وَبَدَلْتُ الْخَوَابَ عَلَى الْعَفْوِ، وَجَعَلْتُ الْعَفْوَ مِنْ صِفَاتِ الْكَمَالِ، وَعَاتَبْتُ عِبَادًا لَكَ عَلَى تَرْكِ الْعَفْوِ عَنْ سُوءِ الْأَعْمَالِ، وَأَنْتَ أَحَقُّ مَنْ إِذَا أَمَرَ عَمِلَ وَإِذَا قَالَ فَعَلَ. فَهَذَا أَنَا أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ الْعَفْوَا! – وَيُكْرَرُ ذَلِكَ مِائَةً مَرَّةً

“Već si naredio, moj Gospodaru, oprost, i oprostio si i uputio robove Svoje oprost. Pohvalio si one koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju. Odlikovao si oprost nagradom i učinio si oprost od svojstava savršenstva. Prekorio si robove Svoje zbog njihovog ostavljanja ili zapostavljanja oprosta za loša djela, jer Ti si najdostojniji koji kada naređuje – radi po tome i kada govori – čini po istom. Evo, ja Te molim za oprost, oprost! (Es’eluke el-‘afw el-‘afw!)” Ponoviti ove riječi sto puta.

Ovo je od najmanjih stepena preispitivanja duše i postizanja cilja u brisanju grijeha. Šta onda sprečava roba slaboga i jadnoga od toga? Koje je njegovo opravdanje u zapostavljanju navedenog? A rob zna da, ako ne preispita dušu svoju svojevrijedno i slobodno, polagat će račun i biti ispitan prinuđen, potčinjen, pokajnički, snuđen i potišten, ponižen, tužan i slomljen.

POGLAVLJE

Govor Imama Alija o vremenu uzdizanja dva meleka s djelima robova i njihovom položaju u odnosu na sina Ademova

Prenijeli smo iz knjige govora Imama Alija, mir s njime – a tu je knjigu napisao Es-Sa’id ‘Abdul-‘Azizi El-Dželwedi, r.a. – govor u kojem naš gospodar Ali, mir s njime, na pitanje Ibn El-Kewwā’ia: “O Amirul-mu’minin, šta je Hram poklonika pun i Svod uzdignuti?”⁶³, reče:

وَيَلُوكُ! ذَلِكَ الضَّرَاحُ بَيَّتْ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ حَيَالَ الْكُعْبَةِ، مِنْ لَوْلُو جَوْفَاءَ، يَدْخُلُهُ كُلُّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. فِيهِ كُتَابُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَنِ يَمِينِ الْبَابِ يَكْتُبُونَ أَعْمَالَ أَهْلِ الْجَنَّةِ بِأَقْلَامٍ مِنَ الثُّورِ، وَفِيهِ كُتَابُ أَهْلِ النَّارِ عَنِ شِمَالِهِ يَكْتُبُونَ أَعْمَالَ أَهْلِ النَّارِ بِأَقْلَامٍ سُودٍ. فَإِذَا كَانَ مِقْدَارُ الْعِشَاءِ ارْتَفَعَ الْمَلَكَانِ، فَيَنْتَسِحُونَ مِنْهُمَا مَا عَمِلَ الرَّجُلُ. فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: هَذَا كِتَابُنَا يُنطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

⁶³ “Tako mi Kuće štovatelja pune, i uzdignutoga Svoda!” (Et-Tür, 4-5.) (وَالنَّبِيَّتِ الْمُعْمُورِ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ)

“Teško tebi! To je Kuća na četvrtom nebu naspram Kabe, od bisera izdubljenog, u nju dnevno ulazi sedamdeset hiljada meleka i ne vraćaju se njoj sve do Sudnjeg dana. U njoj su s desne strane vrata pisari džennetlija, zapisuju djela džennetlija perima od svjetlosti. U njoj su, također, s lijeve strane vrata pisari džehennemlija, zapisuju djela džehennemlija perima tamnim. A kada broj djela dostigne brojku od deset, dva meleka se uzdižu, a ostali meleci pisari bilježe (od početka) što čini čovjek. To su riječi Uzvišenog Boga: ‘Ova Naša Knjiga govori o vama Istinu, jer Mi smo tražili da se za-bilježi sve što ste vi radili.’⁶⁴⁶⁵

A što se tiče mjesta sjedenja dva meleka časna pisara Ebu ‘Amr Ez-Zāhid kaže, a tu predaju sam našao u starom primjerku koji je napisan za njegovoga života i to u riznicama El-Hāfiza halife u Egiptu: “Obavijestio me El-‘Atā’u od Es-Sabbāhija sa senedom imamija od Džafer ibn Muhammeda Es-Sadika od njegovih čistih očeva, neka je salavat Allahov na njih sve, da je Imam Ali rekao:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَائِي صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَجْلِسَانِ عَلَى تَاجِدِي الرَّجُلِ: يَكْتُبَانِ خَيْرَهُ وَشَرَّهُ وَيَسْتَمِدَّانِ مِنْ عُرِّيهِ، وَرُبَّمَا جَلَسَا عَلَى الصَّمَاعَيْنِ

“Zaista dva meleka sjede na krajnjim kutnjacima kod čovjeka: zapisuju dobra djela njegova i ona loša, i prostiru se do ugla usta, a možda sjede i na krajevima usana.”⁶⁶

Čuo sam Tagleba, r.a., kako kaže: “Najbolji opis mjesta sjedenja dva meleka je ovaj govor Amirul-mu’minina Alija, mir s njime.” Te objašnjava: “Pod *krajnji kutnjaci* misli se na ocnjake; pod *ugao usta* misli se na unutrašnju stranu ispod obraza, a što se tiče *krajeva usana* – ko ih tumači onako kao ona bukvalno znače – misli se na strane usta, onda je preinačio njihovo značenje, a ono je mjesta sakupljanja pljuvačke, tj. na krajevima usana dok neko neprestano govori.”

Vidio sam, također, kod druge predaje u ovoj knjizi o značenju ovih pojmova da je Taglebi bio upitan o riječima Amirul-mu’minina Alija, salawatullahi alejhi:

نَظَّفُوا الصَّمَاعَيْنِ؛ فَإِنَّهُمَا مَعَدُّ الْمَلَائِكِينَ!

⁶⁴ *El-Džāsije*, 29.

⁶⁵ Nismo pronašli spomenutu predaju u cijelosti iz nama dostupnih izvora, a Medžlisi je prenosi od Sejjid ibn Tāvūsa u *El-Bihāru* na dva mjesta, osim što u njemu stoji “od bisera jednoga” (مِنْ لَوْلُو وَاحِدًا) za razliku od “od bisera izdubljenog” (مِنْ لَوْلُو جَوَاء) i u njemu, također, stoji “pa čuju od njih šta je činio čovjek”, (فَيَنْتَسِحُونَ مِنْهُمَ مَا عَمِلَ الرَّجُلُ) za razliku od “bilježe od njih šta je činio čovjek” (فَيَسْمَعُونَ مِنْهُمَ مَا عَمِلَ الرَّجُلُ). U svakom slučaju, prenosi se u svim šiijskim i sunijskim izvorima zajedno s neznatnim razilaženjem, kao što je u *Tefsir Qomi*, 2:331 i *El-Musannef*, 5:29.

⁶⁶ Nismo naišli na spomenuti hadis u njegovoj cijelosti iz naših izvora, nego ga je prenio od njega Medžlisi u *El-Bihār*, 5:330, poglavlje “Meleci zapisuju djela robova”, hadis 35. A što se tiče sunijskih izvora, hadis je za-bilježio Ibn Kesir u *En-Nihājetu fi garibil-hadis*, 3:366, kod korijena (ga-ze-ze) govoreći o Alijevom hadisu:

إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَجْلِسَانِ عَلَى تَاجِدِي الرَّجُلِ يَكْتُبَانِ خَيْرَهُ وَشَرَّهُ، وَيَسْتَمِدَّانِ مِنْ عُرِّيهِ

“Zaista dva meleka sjede na krajnjim kutnjacima kod čovjeka i zapisuju dobra djela njegova i ona loša, i prostiru se do ugla usta.” I njemu sličan hadis nalazi se u *Lisānul-‘arebi* Ibn Menzura kod korijena (gz - ga-ze-ze), pritom dodaje: (الْغُرُغُزُ) “el-guzguz” – ugo (kraj, strana) usta: tj. (الْشِدْقُ) “eš-šidq” – u nekim dijalektima, a “rā” umjesto “zā” je, također, poseban dijalekt. A “el-guzzāni” ili “el-gurrāni” je jednako što i “eš-šidqāni”, jednina od toga dvoga je “el-guzzu” ili “el-gurru”, a “eš-šidqu” je unutrašnja strana obraza. (...)

“Čistite krajeve usana (ili usta), jer zaista su to mjesta dva meleka!”⁶⁷, na šta je on rekao: “To su dva mjesta gdje se sakuplja pljuvačka kod čovjeka, a to je u narodu poznato pod imenom *siwārān* (صَوَارَان) – dva ugla usta.”

POGLAVLJE

Dove koje se uče u trenucima preispitivanja

Znaj da smo naveli u knjizi *Felāhus-sā'il we nedžāhul-mesā'il* izvanredno tumačenje o preispitivanju i dovama, a ovdje sada donosimo ono što je potrebno onome koji je u potrebi. Sljedeću predaju prenosim iz knjige Er-Rebi'a ibn Muhammeda El-Musellemija, sa sene-
dom od Ebi Džafera, salawatullahi alejhi, da je rekao:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا احْمَرَّتِ الشَّمْسُ عَلَى قُلَّةِ الْجِبَالِ هَمَلَتْ عَيْنَاهُ دُمُوعًا، ثُمَّ قَالَ: أَمْسَى ظُلْمِي مُسْتَجِيرًا بِعَفْوِكَ، وَ أَمَسْتُ ذُنُوبِي مُسْتَجِيرَةً بِمَغْفِرَتِكَ، وَ أَمْسَى خَوْفِي مُسْتَجِيرًا بِأَمْنِكَ، وَ أَمْسَى ذُلِّي مُسْتَجِيرًا بِعِزِّكَ، وَ أَمْسَى فَقْرِي مُسْتَجِيرًا بِغِنَاكَ، وَ أَمْسَى صَغْفِي مُسْتَجِيرًا بِقُوَّتِكَ، وَ أَمْسَى وَجْهِي الْبَالِي الْفَانِي مُسْتَجِيرًا بِوَجْهِكَ الدَّائِمِ الْبَاقِي الْكَرِيمِ. اللَّهُمَّ أَلْبِسْنِي عَافِيَتَكَ، وَ عَشِيْنِي رَحْمَتَكَ، وَ جَلِّئِي كَرَامَتَكَ، وَ قِنِي شَرَّ خَلْقِكَ مِنَ الْحَيِّ وَ الْإِنْسِ. يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ

“Kada bi Sunce porumenilo iznad vrhova planina oba oka Poslanikova, s.a.v.a., ispunila bi se suzama i rekao bi: ‘Omrknu moja nepravda tražeći utočište u milosti Tvoj. Omrknuše moji grijesi tražeći utočište u oprost. Omrknu moj strah tražeći utočište u sigurnosti Tvoj. Omrknu moja niskost tražeći utočište u visini Tvoj. Omrknu moja siromašnost tražeći utočište u bogatstvu Tvoj. Omrknu moja slabost tražeći utočište u snazi Tvoj. Omrknu moje lice ohabano i prolazno tražeći utočište u licu Tvome vječnom, postojanom i plemenitom. Moj Bože, moj Gospodaru, daruj me blagostanjem Tvojim i prekrij me milošću Tvojom i obavij me plemenitošću Tvojom i sačuvaj me od zala stvorenja Tvojih od džinna i ljudi! O Allahu, O Milostivi, O Samilosni!”⁶⁸

⁶⁷ Spomenuta predaja je, također, od poklona ove časne Poslanice, a prenesena je u *El-Bihār* u sljedećem poglavlju, pa obrati pažnju. Zabilježio ju je i Zamahšeri iz sunijskih izvora ne pripisavši je Imamu Aliju, mir s njime, kao što je, također, prenio:

تَعَهَّدُوا الصَّوَارِينَ؛ فَإِنَّهُمَا مَقْعَدُ الْمَلِكِ

“Čuvajte krajeve usana (ili usta); jer, zaista je to sjedište meleka.” I rekao je (الصَّامَغَانِ) “es-simāgān” i (الصَّامِغَانِ) “es-sāmīgān” i (الصَّوَارَانِ) “es-siwārān” su kod ili uz (الْشَّدَقَانِ) “eš-šidqān” – unutrašnja strana obraza. Vidjeti u *El-Fā'iqū fi garibil-hadis*, 2:262, korijen (صمغ – sa-me-ga). Ibn Kesir u *En-Nibājetu fi garibil-hadis*, 3:53, donosi ovu predaju sa svojim senedom i tekstom s neznatnom razlikom, a zatim je dodao da je (الصَّامَغَانِ) “es-simāgān” mjesto nakupljanja pljuvačke na krajevima usana, a kaže se da su uz (الْشَّدَقَانِ) “eš-šidqān”, i još se nazivaju (الصَّامَغَانِ) “es-simāgān” i (الصَّامِغَانِ) “es-sāmīgān” i (الصَّوَارَانِ) “es-siwārān”. Slično tome je ono šta je uzeto od Ibn Menzura iz *Lisānul-arebi* kod korijena (صمغ – sa-me-ga), i dodao je da je ovo podsticaj za upotrebu misvaka za čišćenje zuba.

⁶⁸ Autor ga je zabilježio u *Felāhus-sā'il*, str. 221, osim što u njemu stoji: “iznad vrhova planina” (عَلَى قُلَّةِ الْجِبَالِ), a od njega ga je prenio Medžlisi u *El-Bihār*, 83:267, a izostavio je iz njega: “vječnom” (الدَّائِمِ), kao što ga je prenio u *Iddetud-dā'i*, str. 253, uz minimalnu razliku u izrazu. Zatim, značenje iskaza “oba oka njegova, s.a.v.a., bi se ispunila suzama” je prešla se i potekle bi mu suze.

Sljedeću predaju prenosim iz *El-Kāfi* od Kulejnija s njegovim senedom:

كَانَ عَلِيُّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِذَا أَمْسَى قَالَ: مَرْحَبًا بِاللَّيْلِ الْمَجِيدِ وَالْكَاتِبِ الشَّهِيدِ، أَكْتُبَا بِسْمِ اللَّهِ. ثُمَّ يَذْكُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 “Kada bi nastupila noć, Imam Ali, mir s njime, rekao bi: ‘Dobrodošla nova noći i pisaru svjedoku, zapišite vas dvojica *Bismillāh!*’ Zatim bi spominjao Allaha, ‘azze we dželle.’”⁶⁹

Prenosim sa svojim senedom od Ibn Ebi ‘Umejra, od Umejjeta ibn Alija, da je rekao: “Ebu Abdillah, salawatullahi alejhi, kaže:

مَنْ قَالَ عِنْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ فِي كُلِّ يَوْمٍ: يَا مَنْ حَتَمَ النُّجُورَةَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، اخْتَمَ لِي فِي يَوْمِي هَذَا
 بِخَيْرٍ، وَشَهْرِي بِخَيْرٍ، وَسَنِّي بِخَيْرٍ، وَعُمْرِي بِخَيْرٍ، فَمَاتَ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ أَوْ تِلْكَ الْجُمُعَةِ أَوْ فِي ذَلِكَ الشَّهْرِ أَوْ فِي
 تِلْكَ السَّنَةِ دَخَلَ الْجَنَّةَ

‘Ko svaki dan na zalasku Sunca kaže: ‘O Ti, koji si zapečatio poslanike Muhammedom, s.a.v.a., zapečati i meni ovaj dan dobrom i mjesec dobrom i godinu dobrom i život moj dobrom, a zatim umre u toj noći ili u toj sedmici ili u tom mjesecu ili u toj godini, ući će u Džennet.’”⁷⁰

POGLAVLJE

Ono što se uči kod preispitivanja duše na kraju svake noći

Poželjno je da čovjek, kada se probudi, učini sedždu zahvale Allahu, dž.š., za ono čime ga je počastio od blagodati, a već smo prenijeli da je Poslanik, s.a.v.a., činio tako, a on je uzor pripadnicima islama.

Zatim da sjedne ispred svoga Gospodara Koji mu je udahnuo život, odgojio ga i omogućio postizanje sreće na Ovom i budućem svijetu, pa makar koliko i jedan sat na kraju svake noći te da preispituje dva meleka noći kao što je preispitivao dva meleka dana, i potruđi se u čišćenju svoje knjige od loših dijela i grijeha.

Ako želi neka kaže:

سَلَامُ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ وَ سَلَامٌ خَاصَّتِهِ وَ سَلَامِي عَلَيْكُمَا أَيُّهَا الْمَلَكَانِ الْحَافِظَانِ، أَسْتَوْدِعُكُمَا اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ، وَ أَقْرَأُ
 عَلَيْكُمَا السَّلَامَ، وَ أَتَوَجَّهُ إِلَيْكُمَا بِاللَّهِ الْمُنْعِمِ عَلَيْكُمَا أَنْ تُشَرِّفَانِي بِجَوَابِ التَّسْلِيمِ، وَ تُسَاعِدَانِي عَلَى سُلُوكِ السَّبِيلِ
 الْمُسْتَقِيمِ، وَ تُشَفِّعَانِي إِلَى مَوْلَاكُمَا الْحَلِيمِ الرَّحِيمِ الْكَرِيمِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنْ يَعْفُو عَنِّي وَ يَرْحَمَنِي وَ يَرْضِي عَنِّي، وَ أَلَّا يُشِمِتَ بِي
 عَدُوَّهُ وَ عَدُوِّي الشُّبَّانَ الرَّحِيمِ. فَهَذَا أَنَا قَدْ سَلَّمْتُ نَفْسِي إِلَيْهِ، وَ اسْتَسَلَّمْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَ أَتَوَجَّهُ إِلَيْهِ بِكُلِّ مَنْ يُعْرِضُ عَلَيْهِ
 وَ بِجَمِيعِ الْوَسَائِلِ إِلَيْهِ فِي الْأَمْرِ لَكُمْ بِمَحَقِّ السَّيِّئَاتِ، وَ تَبْدِيلِهَا بِمَا هُوَ جَلَّ جَلَالُهُ أَهْلُهُ مِنَ الْمَرَاحِمِ وَ الْحَسَنَاتِ. وَ هَذَا
 أَنَا أَقُولُ مَا قَالَهُ الْمَقْبُولُونَ مِنَ التَّائِبِينَ: قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَ تَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ. رَبَّنَا لَا
 تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَ
 اعْفُ عَنَّا وَ اعْفِرْ لَنَا وَ ارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَارْحَمْنَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

⁶⁹ Vidjeti *El-Kāfi*, 2:524, poglavlje “Govor pri svitanju i smrkavanju”, hadis 8, osim što je u njemu “kada bi nastala noć govorio bi”, (إِذَا أَمْسَى يُقُولُ) umjesto (إِذَا أَمْسَى قَالَ) “kada bi nastala noć rekao bi”, i “napišite na Allahovo ime” (أَكْتُبَا عَلَى اسْمِ اللَّهِ) umjesto “napišite u Allahovo ime” (أَكْتُبَا بِسْمِ اللَّهِ). Ova predaja od njega je prenesena u *El-Bihār* i *El-Wesā'il*, kao što ju je naveo autor u *Felāhus-sā'il*, shodno onome šta je prethodilo.

⁷⁰ Autor je ovu predaju donio i u *Felāhus-sā'il*, str. 221, a od njega je prenose u *El-Bihār*, 83:267. i *Mustedrikul-wesā'il*, 5:380, a dovu je posebno citirao u *Misbāhul-mutehedžadžid*, str. 83; *El-Beledul-emin*, str. 23, i u *El-Kaf'amijjevom El-Misbāh*, str. 37, bez njenog početka i kraja.

“Selam Allahov, dželle dželāluhu, selam odabranika Njegovih i moj selam na vas dvojicu, o meleci čuvari! Tražim od Allaha da vas čuva i nazivam vam selam! Tako vam Allaha, Koji je vama Dobročinitelj, počastite me odgovorom vašim na selam i pomozite mi u slijeđenju pravoga puta i budite mi zagovornici kod vašega Gospodara, Blagoga, Milostivoga, Plemenitoga, dželle dželāluhu, da mi oprost i da mi se smiluje i da bude zadovoljan sa mnom i da sa mnom ne razveseli neprijatelja Svoga i neprijatelja moga šejtana prokletoga. Evo ja sam predao svoju dušu Njemu i predao se među ruke Njegove i obraćam Mu se pozivajući se na sve one koji su cijenjeni kod Njega i svim sredstvima kod Njega da vam naredi brisanje grijeha i mijenjanje grijeha onim za šta je On, dželle dželāluhu, pripremio milost i dobra. Evo govorim ono što su govorili oni kojima je primljena dova kajanja: ‘Gospodaru naš’, rekoše oni, ‘sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.’⁷¹ ‘Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili šta nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaš nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijeha naše i oprost nam, i smiluj nam se. Ti si Gospodar naš...’⁷² Smiluj nam se, o Najmilostiviji od milostivih, o Najmilostiviji od milostivih, o Najmilostiviji od milostivih, o Najmilostiviji od milostivih!”

Zatim neka kaže:

يَا إِلَهِي، قَدْ مَدَحْتَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ، وَبَلَّغْنَا: أَنَّكَ تَغْفِرُ الذُّنُوبَ بِالْإِسْتِغْفَارِ، وَأَنَا أَسْتَغْفِرُكَ وَأَسْأَلُكَ التَّوْبَةَ
(يُكْرَرُ ذَلِكَ مِائَةً مَرَّةً) ثُمَّ يَقُولُ: وَقَدْ أَمَرْتَنِي يَا سَيِّدِي أَنْ أَسْأَلَكَ الْعَفْوَ عَنِّي، وَهَا أَنَا مُمْتَثِلٌ لِأَمْرِكَ، وَبِرَحْمَتِكَ
تَقَبَّلْ مِنِّي ثُمَّ يَقُولُ: الْعَفْوَ الْعَفْوَ! (يُكْرَرُ ذَلِكَ مِائَةً مَرَّةً)

“O Bože moj, zaista si pohvalio one koji čine istigfar u posljednjim časovima noći i do nas je dospjelo da praštaš grijeha istigfarom⁷³. Ja Te molim za oprost i tražim da prihvatiš moje pokajanje!” (Ponoviti ove riječi sto puta.) Zatim reći: “I naredio si mi, Gospodaru moj, da tražim od Tebe oprost za sebe, i evo, ja sam poslušan naredbi Tvojoj, tako Ti milosti Tvoje prihvati.” Zatim reći: “Oprost, oprosta! (*El-‘afw el-‘afw!*)” (Ponoviti ove riječi sto puta.)

POGLAVLJE

Povećanje blaženstva kroz preispitivanje duše i ibadet

Ako želiš povećano postizanje sigurnoga oprosta i milosti, onda reci:

اللَّهُمَّ إِنِّي سَمِعْتُ عَنْ كَرِيمِكَ وَرَحْمَتِكَ: أَنَّكَ تَأْمُرُ مُنَادِيًا يُنَادِي عَنْكَ فِي أَوَاخِرِ كُلِّ لَيْلَةٍ، يَدْعُو النَّاسَ إِلَى سَبِيلِكَ فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيهِ؟ هَلْ مِنْ تَائِبٍ فَأَتُوبَ عَلَيْهِ؟ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ؟ وَقَدْ حَضَرْتُ مُمْتَثِلًا لِلنَّدَاءِ وَتَوَسَّلًا بِالدَّعَاءِ. وَأَسْأَلُ مِنْ رَحْمَتِكَ الْوَاسِعَةِ وَكَرَامِكَ السَّابِغَةِ كُلَّ مَا أَحْتَاجُ إِلَيْهِ، وَآتُوبُ

⁷¹ *El-Araf*, 23.

⁷² *El-Begare*, 286.

⁷³ Aluzija na Allahove, dž.š., riječi:

“I onima koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i koji imetke budu dijelili, i oprost u osvit dana tražili!” (*Ali Imrān*, 17.)

“Oni su tek malo noću spavali, a zorom oprosta tražili.” (*Ez-Zārijāt*, 17-18.)

إِيَّاكَ مِنْ كُلِّ مَا أَقْدَمْتُ عَلَيْهٖ، وَاسْتَغْفِرُكَ مِنْ كُلِّ مَا تَوَاخَذُنِي عَلَيْهِ، وَأَظْلُبُ الْعَفْوَ الَّذِي دَعَوْتُ إِلَيْهِ عِبَادَكَ، وَقَدْ أَنْعَمْتَ عَلَيَّ بِالْإِيمَانِ مِنْ غَيْرِ سُؤَالٍ، فَلَا تَحْرِمْنِي مَا هُوَ دُونَهُ مِنَ التَّوَالِ مَعَ الدُّعَاءِ وَالْإِنْتِهَالِ. يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ (يَقُولُهَا عَشْرَ مَرَّاتٍ) يَا رَبِّ يَا رَبِّ (عَشْرَ مَرَّاتٍ)

“O Bože moj, čuo sam o plemenitosti Tvojoj i milosti Tvojoj, i da Ti naređuješ pozivatelju da poziva Tebi u posljednjim časovima noći. On doziva ljude na put Tvoj i pritom kaže: ‘Ima li molitelja, pa da mu dam? Ima li pokajnika, pa da mu se smilujem? Ima li onoga koji traži oprost, pa da mu oprostim?’⁷⁴ Evo me, odazvao sam se pozivu i pribjegao sam dovi. Tražim od prostrane milosti Tvoje i obilne plemenitosti Tvoje sve što mi je potrebno! Kajem Ti se za sve što sam učinio i činim istigfar za sve ono što podliježe kazni Tvojoj! Tražim oprost na koji si pozvao robove Svoje, a već si me počastio imanom i bez moje molbe, pa mi ne uskrati druge darove koji idu sa dovom i preklinjanjem! O Allahu! O Allahu! (Ponoviti ove riječi deset puta.) O Gospodaru moj! O Gospodaru moj! (Ponoviti ove riječi deset puta.)”

POGLAVLJE

Šta uči onaj ko ima opravdanje da ne bdije i da ne stoji pred svojim Gospodarem

Ako imaš opravdanje da ne bdiješ pored postelje a duhovno htijenje ti je slabo i beznačajno, znanje i spoznaja malehni u traženju sreće na Ovom i budućem svijetu i Sudnjem danu, onda u takvom stanju reci:

يَا رَاحِمَ الضَّعِيفِ الْهَالِكِ، يَا وَاهِبَ الْمَالِكِ، قَدْ سِعِطَ عَنْ حُكْمِكَ الشَّامِلِ لِأَهْلِ الْأَبْصَارِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَفُجُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ. وَهَا أَنَا أَسْأَلُكَ عَلَى جَنْبٍ أَنْ تَعْفُوَ عَنِّي دَنْبِي، وَأَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنْ أَعْتَيْتَهُ بِعِلْمِكَ عَنِ الْمَقَالِ وَبِكَرَمِكَ عَنِ السُّؤَالِ

“O Milostivi prema slabiću i propalici, o Darovatelju vlasti! Čuo sam o Tvojoj sveobuhvatnoj vladavini nad dalekovidnim ‘koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju: Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri!’⁷⁵ Evo ja te Te molim ležeći da mi oprostiš grijehe moje i da me učiniš od onih koje si Svojim znanjem učinio bezoprebitim za govorom i plemenitošću Svojom bezoprebitim od traženja i moljenja!”

⁷⁴ U knjizi *Iddetud-dā'i*, str. 48, prenosi se od Poslanika, s.a.v.a., da je rekao:

إِذَا كَانَ آخِرُ اللَّيْلِ يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى: هَلْ مِنْ دَاعٍ فَأُجِيبُهُ؟ هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيهِ؟ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ؟ هَلْ مِنْ تَائِبٍ فَأَتُوبَ عَلَيْهِ؟ “Kada dođe kraj noći, Allah, dž.š., kaže: ‘Ima li pozivatelja, pa da mu se odazovem? Ima li molitelja, pa da mu ispunim njegovu želju? Ima li onoga koji traži oprost, pa da mu oprostim? Ima li pokajnika, pa da mu se smilujem?’” Od njega se ova predaja prenosi u *El-Bihār, El-Wesā'il* i u njegovom *El-Mustedriku* na nekoliko mjesta.
⁷⁵ *Ali Imrān*, 191. Kada su objavljeni 190-194. ajeti sure *Ali Imrān*, a prema poznatoj predaji, Allahov Poslanik, s.a.v.a., je rekao:

وَيُلْ لِمَنْ لَا كَهَا بَيْنَ فَكَيْهِ وَلَمْ يَتَأَمَّلْ فِيهَا!

“Teško onom ko ih zagriže među vilicama (prouči ove ajete), a ne zamisli se nad njima!”, tj. govori ih jezikom svojim a da srcem ne promisli o njihovom značenju.

POGLAVLJE

Šta uči onaj kome nije zapisano da uspije
u spomenutom i koji nije ostvario ove želje

Ako ti nije lahko ustati iz postelje nemara i odgovoriti ono što smo naveli kao odgovor meleku pozivatelju onih koji su u potrebi, onda podigni ruke i s obzirom na to kako te Allah, dž.š., navikao na milosrđe prema tebi glasno reci:

يَا مَوْضِعَ آمَالِي، حَسْبِي مِنْ سُؤَالِي عِلْمُكَ بِحَالِي

“O mjesto mojih želja, Tvoje znanje moga stanja čini me bespotrebni da uputim molbu!”

POGLAVLJE

Komentar onoga što smo ukratko iznijeli od onoga što smo vidjeli i prenijeli

Spomenuli smo u ovoj knjizi da se “O Najmilostiviji od milostivih!” izgovori sedam puta, a ovo smo naveli zbog sljedeće predaje koju prenosim mojim senedom od Muhammeda ibn El-Hasani Es-Saffāra iz njegove knjige *Fadlud-du‘ā’i*, od Imama Sadika, mir s njime, da je rekao:

كَانَ إِذَا أَلْحَتْ بِهِ الْحَاجَةُ سَجَدَ مِنْ غَيْرِ صَلَاةٍ وَلَا رُكُوعٍ، ثُمَّ يَقُولُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ سَبْعَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ يَسْأَلُ حَاجَتَهُ

“Kada bi moga oca (Imama Bakira) iznenada snašla kakva potreba, učinio bi sedždu bez namaza ili rukua, zatim bi sedam puta ponovio: ‘O Najmilostiviji od milostivih!’ i zatražio bi ono što mu je potrebno.” Zatim je rekao:

قَالَ أَبِي: مَا قَالَ أَحَدٌ: يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! سَبْعَ مَرَّاتٍ إِلَّا قَالَ اللَّهُ: هَا أَنَا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ، سَلْ حَاجَتَكَ!

“Moj otac je rekao: ‘Nije niko sedam puta izgovorio ‘O Najmilostiviji od milostivih’, a da mu Allah ne kaže: ‘Evo, Ja sam Najmilostiviji od milostivih, upitaj me šta želiš!’”⁷⁶

Također, prenijeli smo iz spomenute knjige sa senedom da je Imam Sadik, mir s njime, rekao:

إِنَّ لِلَّهِ مَلَكًا يُقَالُ لَهُ إِسْمَاعِيلُ – سَاكِنٌ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا – إِذَا قَالَ: يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! سَبْعَ مَرَّاتٍ، قَالَ لَهُ إِسْمَاعِيلُ:

قَدْ سَمِعَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ صَوْتَكَ، فَسَلْ حَاجَتَكَ!

“Kod Allaha je poseban melek koji se zove Ismail – smješten je na nama najbližem nebu – i kada neko sedam puta izgovori: ‘O Najmilostiviji od milostivih’, Ismail mu odgovori: ‘Već je čuo Najmilostiviji od milostivih tvoj glas, pitaj šta želiš!’”⁷⁷ (...)

⁷⁶ Nismo naišli na plemenitu predaju s njenim senedom i njenim tekstom u dostupnim izvorima, osim što ju je citirao Tabresi u *Mekārimul-ahlāq*, str. 346, od Imama Sadika, mir s njime, uz to što ovdje stoji: “Kada bi moga oca iznenada snašla kakva potreba, učinio bi sedždu bez kiraeta (učenja u namazu) ili rukua.”

كَانَ أَبِي إِذَا أَلْمَتْ بِهِ حَاجَةٌ يُسْجَدُ مِنْ غَيْرِ قِرَاءَةٍ وَلَا رُكُوعٍ

A od njega su prenijeli u *El-Bihār, El-Wesā’il i Mustedrikis-sefine*.

⁷⁷ Ovu predaju zabilježio je Er-Rāwandi kao mursel u djelu *Ed-Da’wāti*, str. 45, hadis 109, a od njega je prenesena u *El-Bihār i El-Wesā’il*.

POGLAVLJE

O sedždama Poslanikovim, s.a.v.a., nakon buđenja iz sna,
o čemu smo kratko govorili, a sada ćemo opširnije

Sljedeću predaju prenosim sa svojim senedom od Imama Bakira, mir s njime, da je rekao:

مَا اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ نَوْمِهِ قَطَّ إِلَّا حَرَّ اللَّهُ سَاجِدًا

“Nije se nikada Poslanik, s.a.v.a., probudio iz sna a da odmah nije učinio sedždu Allahu.”⁷⁸

Prenio sam, također, iz historije En-Nejšābūrija *Te'līful-Hākimi* prijevod Husejna ibn Ahmeda ibn Hafsa ibn 'Abdillāha, sa senedom od Džābira, da je rekao: “Kada bi se Poslanik, s.a.v.a., probudio iz sna, odmah bi pohrlio na sedždu Allahu.”⁷⁹

Prenosim, također, iz historije En-Nejšābūrija *El-Hākim* u biografiji Muhammeda El-Jezfūr ibn 'Abdillāh ibn Mehdi El-Āmiri: “Uvijek kada bi se Poslanik, s.a.v.a., probudio iz sna, iz zahvale Allahu učinio bi sedždu Njemu.”⁸⁰

POGLAVLJE

O razlozima onoga što smo rekli u ovoj knjizi da čovjek deset puta kaže *O Allah!*

Sljedeću predaju prenosim iz knjige *El-Mešbe* od El-Hasana ibn Mahbūba da je rekao: “Žalio se jedan sljedbenik Imamu Bakiru, mir s njime, na svoje stanje, pa mu Imam reče:

قُلْ: يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ! عَشْرَ مَرَّاتٍ مُتَتَابِعَاتٍ؛ فَإِنَّهُ لَمْ يَقْلُهَا مُؤْمِنٌ إِلَّا قَالَ لَهُ رَبُّهُ: لَبَّيْكَ عَبْدِي، سَلِّ!

“Reci: ‘O Allahu! O Allahu!’ (Jā Allah!) deset puta uzastopno. Ni jedan vjernik ne kaže to a da mu Gospodar njegov ne odgovori: ‘Odazivam ti se robe Moj, pitaj!’”⁸¹

Prenosim, također, iz knjige *Menāsikuz-Zijārāt* iz komentara na njenoj margini, iz knjige *El-Bizenti* i knjige *Ed-Du'ā'ul-mustedžāb* od Ebi Abdillaha, mir s njime, da je rekao:

اِسْتَكَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ، فَمَرَّ بِهِ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ، قَالَ لَهُ: قُلْ عَشْرَ مَرَّاتٍ: يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ؛ فَإِنَّهُ لَمْ يَقْلُهَا عَبْدٌ إِلَّا قَالَ لَهُ رَبُّهُ: لَبَّيْكَ!

⁷⁸ Citirao ju je Tabresi u *Mekārimil-ablāq*, str. 39, glava prva, peto poglavlje, uz minimalnu razliku u tekstu, kao što ga je prenio od njega u *El-Bihār*, 73:219, “Poglavlje o učenju Kur'ana i dovi pri spavanju i buđenju”, hadis 26.

⁷⁹ Prenosi je Ibn Habbān u *Kitābul-medžruhīn*, 3:136, uz minimalno razilaženje, a njemu slično je u knjizi *El-Kāmilu fi du'afā'ir-ridžāl*, 7:155; *Mizānul-i'tidāl*, 4:473. i *Subulil-hudā wer-rešādi*, 9:401.

⁸⁰ Od njega je predaju prenio Medžlisi u *El-Bihār*, 73:219.

⁸¹ Nismo naišli na spomenuti hadis s njegovim senedom i njegovim izrazom, osim da je zabilježen u *El-Bihār*, 92:67 i *El-Wesā'il*, 7:89, uz minimalnu razliku u tekstu. U *Mekārimul-ablāq*, str. 311, prenosí se od Imama Bakira, mir s njime, da je rekao:

مَنْ قَالَ: يَا اللَّهُ! عَشْرَ مَرَّاتٍ قَبْلَ لَه: لَبَّيْكَ مَا حَاجُّكَ؟!

“Ko kaže: ‘Ja Allah!’, deset puta, u odgovoru mu bude rečeno: ‘Odazivam ti se, koja je tvoja potreba?!’”

“Žalio se Ebi Abdillah i sreće ga Ebu Džafer – El-Bakir, mir s njima, pa mu reče: ‘Deset puta reci: ‘Jā Allah!’’, jer nijedan rob to ne kaže a da mu Gospodar njegov ne odgovori: ‘Odazivam ti se!’”⁸²

POGLAVLJE

O onome ko deset puta ponovi *O Gospodaru moj!*

Sljedeću predaju prenosim iz knjige Muhammeda ibn Ali ibn Mahbūb *Es-Salāt* od Ahmeda od njegovoga oca od Ibn Ebi ‘Umejra od moga brata Edīma od Imama Sadika, mir s njime, da je rekao:

مَنْ قَالَ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ يَا رَبِّ، قِيلَ لَهُ: لَبَّيْكَ، سَلِّ حَاجَتَكَ!

“Ko deset puta kaže: ‘Jā Rabbi! Jā Rabbi! Jā Rabbi!’’, bude mu rečeno: ‘Odazivam ti se, traži šta želiš!’”⁸³

POGLAVLJE

Poželjnost dove i tavasula riječima “Ja Rabbi!” (يَا رَبِّ) i “Ej Rabbi!” (أَيُّ رَبِّ)

Vidio sam u knjizi *Menāsikuz-zijārāt* koju je tokom svoga života napisao Šejh Mufid, posvetio mu Allah dušu, kod tumačenja riječi Ebi Abdillaha, mir s njime, da je rekao:

كَانَ أَبِي يَلِخُ فِي الدُّعَاءِ يَقُولُ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ يَا رَبِّ! حَتَّى يَنْقَطِعَ النَّفْسُ، ثُمَّ يَعُودُ، ثُمَّ يَعُودُ.

“Moj otac uporno je učio dovu govoreći: ‘Jā Rabbi! Jā Rabbi!’’, sve dok mu ne bi nestalo daha. Zatim bi ponovio isto, zatim bi ponovio isto...”⁸⁴

⁸² Spomenuta predaja nije navedena u nama dostupnoj verziji *Menāsikuz-zijārāt* – štampana pod naslovom *El-Mezār* ili *Menāsikul-mezār* – koju je napisao Šejh Mufid. Svakako, citirao ju je Er-Rāwsandijj u *Ed-Da’wāti*, str. 44, na sljedeći način: “Imam Sadik, mir s njime, rekao je:

اِسْتَكْبَيْتُ فَمَرَّ بِي أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: قُلْ يَا بُنَيَّ عَشْرَ مَرَّاتٍ: يَا اللَّهُ، فَإِنَّهُ لَمْ يَغْلَهَا عَبْدٌ إِلَّا قَالَ: لَبَّيْكَ!

“Žalio sam se pa me sreće moj otac, mir s njime, i reče: ‘Sinčiću moj, reci deset puta ‘Jā Allah!’ jer nijedan rob ne kaže to a da mu Gospodar njegov ne odgovori: ‘Odazivam ti se!’” A prenesena je od njega u *El-Bihār* i *El-Wesā’il* kao što je već rečeno, osim što u *El-Wesā’il* stoji:

اِسْتَكْبَى عَبْدُ اللَّهِ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ الْبَاقِرِ – عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

“Ebi Abdullah se žalio Ebi Džaferu – El-Bakiru, mir s njime”, a u *El-Bihāru*:

سَكَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ إِلَى أَبِيهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

“Žalio se Ebu Abdillah svome ocu, mir s njime.” Od njega je prenio i El-Mirzā En-Nuri u svome *El-Muste-driku*, 5:219, prenoseći iz Er-Rāwandijeve knjige *Ed-Da’wāti* uz malu razliku.

⁸³ Nismo naišli na spomenuti hadis s njegovim senedom i njegovim izrazom, a prenesen je od njega u *El-Bihār*, 90:235 i *El-Wesā’il*, 7:89, poglavlje 33, hadis 21. U *El-Kāfi*, 2:520, zabilježen je uz minimalnu razliku od Muhammeda ibn Isaa od Ejjuba ibn El-Hurra brata Edimovog; jer u njemu stoji: “Odazivam ti se, koja je tvoja potreba” (لَبَّيْكَ، مَا حَاجَتُكَ؟) I prenio ga je od njega u *El-Wesā’il* kao što je spomenuto.

⁸⁴ Nema traga spomenutom hadisu u knjizi *El-Menāsiku wel-mezār* našega Šejha Mufida. Svakako, prenio ga je od njega u *El-Bihār* i *El-Wesā’il* od našega gospodara Ebi Džafera El-Bakira, mir s njime, uz malu razliku kao što je spomenuto.

A iz spomenute knjige su i sljedeće riječi: Imam Sadik, mir s njime, rekao je:

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا قَالَ: أَرْبًا ثَلَاثًا صِيحَ مِنْ فَوْقِهِ: لَمَّا لَكَ لَبِيكُ، سَلُّ تُعْطَا!

“Zaista, kada rob tri puta kaže: ‘O Gospodaru moj! (Ja Rabbi!)’, iznad njega se proloni glas: ‘Odazivam ti se, odazivam ti se, pitaj, bit će ti dato!’”⁸⁵

Ovo je posljednje što smo htjeli navesti u ovim poglavljima a što podrazumijeva pripremu za sigurnost od nehata i prijekora na Dan polaganja računa.

فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ

*Pa, ti obraduj –robove Moje, koji pomno Govor slušaju i ono najljepše slijede u njemu. Oni su ti koje je Allah uputio i oni su, zbilja, umni ljudi!*⁸⁶ Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova!⁸⁷

S arapskog jezika preveo:

Aldin Mustafić

⁸⁵ Ova predaja je od posebnosti i poklon ove Poslanice. Od njega se prenosi u *El-Bihar* i *El-Wes'ail* s razlikom u nekim riječima i slovima kao što je spomenuto.

⁸⁶ *Ez-Zumer*, 17-18.

⁸⁷ Ovdje završavamo ono što smo željeli objelodaniti i sažimamo ono što smo naumili revidirati od konci-znog komentara na knjigu *Preispitivanje duše* koju je napisao odličnik Ibn Tavūs svojom rukom, a koja je svoje offset izdanje doživjela 20. rebi'ul-ewwela 1430. godine po Hidžri. I da zaključimo govor slaveći i zahvaljujući Allahu, dž.š., na blagodatima Njegovim i dobrima Njegovim obilnim moleći od Njega istinu i uspjeh u postizanju sreće na oba svijeta, najuzvišeniije i najcjenjenije, prije i kasnije! Neka je salavat i selam na najčasnije stvorenje Njegovo i najodabranijeg čovjeka Njegovog – izabranika Muhammeda i porodicu njegovu neporočnu!

Bože moj, učini nas od onih koje si odabrao za Svoju blizinu i zaštitu, i iskreno probrao za ljubav Svoju, i privolio si im susret sa Tobom, i zadovoljio ih odlukom Svojom, i počastio ih gledanjem u Lice Tvoje, i poklonio im zadovoljstvo Svoje, i zaštitio ih od napuštanja Tvoga i mržnje Tvoje, i pripremio im prijestolje Istine pored Sebe i odlikovao ih spoznajom Tebe i omogućio im da Tebi ibadet čine!

Ja sam rob Tvoj!

Selām Et-Temimijj

Qom El-Muqaddese